

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM
JUHÁSZ GYULA PEDAGÓGUSKÉPZŐ KAR
FELNŐTTKÉPZÉSI INTÉZET
ANDRAGÓGIA SZAK

S Z A K D O L G O Z A T

A Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár Eszperantó gyűjteményének története

History of the Somogyi Library's Esperanto Collection

Témavezető: Joóné Ladányi Ildikó
Főiskolai óraadó

Szerző:
Horváth Anett Fanni
III.évfolyam
Andragógia szak, BA

Szeged, 2011

Tartalomjegyzék

Bevezetés	3
1. Az Eszperantó születése - Zamenhof	5
2. Az Eszperantó az Európai Unióban	10
3. Az Eszperantó Magyarországon.....	13
3.1. Magyarországi történet	13
3.2. Baghy Gyula (Julio Baghy)	14
3.3. Kalocsay Kálmán dr.	15
4. A szegedi eszperantó mozgalom–Interjú Dr. Rátkai Árpáddal	17
5. A Somogyi-könyvtár–Eszperantó gyűjtemény	24
5.1. A Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár	24
5.2. Eszperantó Múzeumok	25
5.3. A gyűjtemény média megjelenései	27
5.4. Katalógizálás.....	32
5.5. Interjú Nagy Katalinnal	33
Összegzés.....	36
Mellékletek	38
Forrásjegyzék	51

Bevezetés

Dolgozatom során a szegedi Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár Eszperantó gyűjteményének kialakulásával foglalkozom. Utolsó éves andragógia szakos hallgatóként ismerkedtem meg az eszperantó nyelvvel, melyet az egyik rendezvényünk plakátján „legkedvesebb nyelv”-ként neveztem meg. Témám érdekessége abban rejlik, hogy az eszperantó egy mesterséges nyelv, mely mégis több ezer követőt és komoly kulturális háttérrel tudhat magáénak.

Azért választottam három évvel ezelőtt az Andragógia képzést, mert tudtam, hogy kiemelkedő szerepet tölt be a kultúrák közvetítésében. Most a harmadik évem végén szakdolgozati témának pedig azért választottam a Somogyi-könyvtár Eszperantó gyűjteményét, mert véleményem szerint a gyűjteményről ugyanez mondható el. Mai globalizált világunk jellegzetessége a kultúrák találkozása, együttélése, amellyel kapcsolatban a multikulturalizmus eszmeisége a kultúrák közötti párbeszédre, kölcsönös tiszteletre és érdeklődésre helyezi a hangsúlyt. Ugyanakkor konfliktusokhoz vezet a kultúrák közötti különbség és a kommunikáció hiánya, vagy egyenlőtlen volta.

Dolgozatom során megpróbálom az olvasók figyelmét felhívni arra, hogy lehetséges lenne mindenki számára egy azon nyelvet beszélni az anyanyelv mellett. Az eszperantó történetét tanulmányozva láthatjuk, hogy Zamenhof célja a közös nyelv, a „Lingvo Universala” megalkotásával éppen szülővárosa, a soknemzetiségű, sokkultúrájú („multikulturális”) Byalistok népcsoportjainak békésebb, testvéries együttélésének az elősegítése volt. Hiszen a sokszínű kultúra és anyanyelv melletti, közös kommunikációs eszköz, a mindenki által egyenrangúan elsajátítható semleges nyelv a kultúrák, a népek és az emberek közötti valódi nyelvi egyenlőség alapja lehet.

A nyelvi egyenjogúság kérdéséről keveset hallunk, hiszen erről általában nincs szó a középiskolában, nem beszélnek róla a televízióban, a rádióban és a mindennapi sajtóban sem. Magam is a tanulmányaim során szembesültem először a népek közötti kommunikáció problémájával, és ekkor talákoztam a megoldás nyelvével, az eszperantóval. Az eszperantó mesterséges nyelv ugyan, de önálló kultúrával rendelkezik, célja pedig az, hogy hidat képezzen a különböző nyelvi kultúrák között.

Szeretném tehát röviden összefoglalni az Eszperantó történetét kialakulásától, magyarországi megjelenésén át egészen a szegedi vonatkozású 1961-es eseményig,

mikor is a Somogyi-könyvtárban létrejött az Eszperantó gyűjtemény. Keresem a választ arra, hogy minek köszönhető, hogy egy ilyen mesés gyűjtemény napról napra kevesebb érdeklődést kap.

Dolgozatomban helyet kapott két interjú is, mert véleményem szerint ez a leghitelesebb információforrás. A dolgozat végén pedig színes mellékletcsokor található, melynek darabjait olykor a gyűjtemény, olykor a könyvtár iktatójának legmélyebb pontjain kutattuk a gyűjtemény jelenlegi vezetőjével, Nagy Katalinnal, aki időt és energiát nem kímélve segítette munkámat. Célom, hogy minél többet tudjak meg kutatómunkám során a gyűjtemény múltjáról és jelenéről. Munkám módszere történeti feldolgozás, melyet önálló könyvtári kutatómunkára alapoztam. Személyes megtiszteltetésnek veszem, hogy a Somogyi-könyvtár felkért, hogy dolgozatom egy példányát helyezzem el az ebben az esztendőben 50. születésnapját ünneplő gyűjteményben.

1. Az eszperantó születése – Zamenhof munkássága

Az emberiség kiváló tehetségei közül több nagy gondolkodó foglalkozott már a közös nyelv gondolatával. Descartes (1596-1650) francia filozófus mellett meg kell említenünk Comenius (1592-1671) cseh gondolkodót, aki mintegy 30 évet áldozott ezen eszmére. *Via lucis* című munkájában foglalta össze, hogy miknek kellene megfelelnie egy közös nyelvnek. Véleménye szerint a nemzetközi nyelv legyen könnyű, kellemes illetve harmonikus.¹ Éveket szenteltek eme gondolatnak az alábbi híres nevek is: a német Leibniz (1646-1716), Bolyai János (1802-1860), valamint az orosz Ciolkovszkij. Magyarországon 1842. november 27-én a nemzetközi nyelv szükségességéről beszélt Széchenyi István az Akadémián.

Erre a célra az ókori mediterrán civilizációkban a görög nyelv szolgált, később a latin, mely sokáig az élen járt. A 19. század közepe felé viszont a közvetítő szerepet átvette a francia, a német, valamint az angol. Az angol az, mely a mai világban leginkább a dobogó első fokán áll, annak ellenére, hogy a kínait sokkal többen, közel egy milliárd ember beszéli. Mivel azonban igazságtalanság lenne egyetlen nép nyelvét világnyelvként elfogadni, úgynevezett műnyelvek születtek a megoldást keresve. Ilyenek például az Ido, a Novial, az Interglosse, a Volapük valamint az Eszperantó is.

A Volapük megalkotója Johann Martin Schleyer. Papként tevékenykedett és 1878-ban alkotta meg nyelvét. Szókészletét az angolból, a latinból illetve a német nyelvből vette át. Nyelvtana nem volt bonyolult, azonban a nyelvet a gyakorlatban nehéz volt használni, ugyanis egy-, illetve kétagú szavakból állt össze. A Volapük születése idején érettségizett az eszperantó atyja, aki egy évtizeddel később megalkotta azon nyelvet, mely megállja a helyét és méltó a nemzetközi nyelv címre, és megfelel Comenius nemzetközi nyelvvel szemben támasztott követelményeinek is.

Az eszperantó megalkotója, eredeti nevén Lejzer Samenhof, eszperantó irodalmi nevén Lazaro Ludoviko Zamenhof 1859. december 15-én született egy lengyel városkában. „Bialystok, Zamenhof szülővárosa, egy miniatűr Babel volt: lakosai négy különböző nyelvet beszéltek, és csak az egymás iránt táplált gyűlölet volt közös. Ennek a gyűlöletnek és állandó ellenségeskedésnek az okát Zamenhof a soknyelvűségben látta,

¹ LIPPAINÉ Fekete Ilona: A Magyarországi Eszperantó Múzeum és Könyvtár a szegedi Somogyi-könyvtárban: *Csongrád Megyei Könyvtáros*, 71.o.

és úgy gondolta, ha ezek az emberek megértenék egymást, az ellenségeskedés is megszűnne, és békésen élnének egymás mellett. Így fogant meg benne a gondolat, hogy alkosson egy nyelvet.”²

Az eszperantót nem az élő nyelvek helyett, hanem azok mellett, közvetítő-segédnyelvnek szánta.³

A mesterséges nyelvek legjelentősebb dátuma 1887. július 14., ugyanis Varsóban, a Nowolipie utca 11. szám alatt lévő Kelter magánnyomdában ezen a napon született meg az eszperantó nemzetközi nyelv első tervezete. A szerző álnév mögé rejtőzött, Doktoro Esperanto-ként tüntette fel nevét a tankönyvön, melyet Internacia Lingvo-nak, azaz Nemzetközi Nyelvnek nevezett. Ebből az álnévből ragadt a nyelvre az „esperanto” elnevezés, mely „az új nyelven ’remélő’-t jelent: ez ugyanis az esperi ’remélni’ ige jelen idejű cselekvő melléknévi igeneve (ESPER+ANT+O).”⁴

Mint említettem, nem az eszperantó volt az első mesterséges nyelv a világon. Akkor vajon minek köszönhető, hogy mégis kiemelkedik hasonló ’idegen’ társai közül? Véleményem szerint annak, hogy megalkotójának célja nem az volt, hogy ebből esetlegesen bevétele származzon, vagy akármilyen nyeresége. Zamenhof szeme előtt az lebegett, és a mai napig ez az eszperantista világszemlélet alapja, hogy egyenlő esélyeket kíván mindenki kezébe adni azáltal, hogy ha már Bábelig nem forgathatjuk vissza az idő kerekét, anyanyelvünkön kívül legyen egy közös nyelve a világnak, mely egyszerű, könnyen elsajátítható, szerethető és mindenki számára ugyanolyan lehetőséget biztosít. Szerdahelyi István könyve alapján erről árulkodik a Doktoro Esperanto brosúrájának borítólapja is: „Hogy egy nyelv világnyelv legyen, nem elég csak annak nevezni.” A brosúra második oldalán egy dátum látható, 1887. május 21., mely a cenzúra engedélyének dátuma. Zamenhofnak ugyanis többek között meg kellett harcolnia a cári orosz cenzúrával is. Szerencséjére édesapja maga is cenzor volt: a jiddis, valamint a héber kiadványok cenzora, így kerülhetett az eszperantó ügye Zamenhof édesapjának egy barátjához. A cenzúra engedélye alatt ez áll orosz nyelven: „A nemzetközi nyelv, mint minden nemzeti nyelv, közös tulajdon: a szerző örökre lemond minden rá vonatkozó személyes jogáról.” Ezzel szemben a hátsó fedőlap

² Szerdahelyi, 205.o.

³ LIPPAINÉ Fekete Ilona: A Magyarországi Eszperantó Múzeum és Könyvtár a szegedi Somogyi-könyvtárban: *Csongrád Megyei Könyvtáros*, 73.o.

⁴ Szerdahelyi, 203.o

belsején ezt olvashatjuk: „E brosúrának fordítási joga bármilyen nyelvre mindenkié.”⁵ Ez a két mondat válaszul szolgál arra, hogy a sok mesterséges nyelv közül miért éppen az eszperantó állja meg leginkább a helyét, valamint arra, hogy miért vallják a mai nap is emberek ezrei élő nyelvnek.

Az eszperantó keletkezését maga Zamenhof így mondja el egy barátjának írt levelében: „...Németül és franciául még gyermekkoromban megtanultam, amikor még nem tudtam összehasonlításokat tenni és következtetéseket levonni; de amikor ötödik osztályos voltam, és angolul kezdtem tanulni, az angol nyelvtan egyszerűsége azonnal feltűnt, különösen a latin és görög nyelvtanról való hirtelen átmenet következtében. Észrevettem akkor, hogy a nyelvtani alakok gazdagsága csak vak történelmi jelenség, és nem szükséges a nyelvben. Ennek hatására kezdtem kutatni, és mind több nyelvtani alakot kidobni a nyelvből, és észrevettem, hogy a nyelvtan egyre olvad a kezem között, és rövidesen elérkeztem a legkisebb nyelvtanhoz, amely nem volt több mint néhány oldal. Akkor már komolyabban kezdtem foglalkozni álmommal. De a hatalmas szótárak még mindig nem hagytak nyugodni... meggyőződtem arról, hogy a szótár anyaga román - germán kell legyen, és ettől csak annyiban lehet eltérni, amennyiben ezt a szabályosság vagy más fontos nyelvi ok kívánja... Rövidesen észrevettem, hogy ezekben a nyelvekben sok olyan kész szó van, ...amelyeket minden nemzet ismer, és amelyek a jövőendő nemzetközi nyelvnek a kincsét jelentik.”⁶

1878-ra a nyelv sokat tökéletesedett, bár Zamenhof továbbra is folyamatosan tökéletesítette, próbálgatta, csiszolgatta azt. Ebben az évben fogalmazta meg a nyelv megalkotója, hogy valójában mi különbözteti meg az eszperantót a többi mesterséges nyelvtől. „1878-ban azt hittem, hogy elég, ha egy nyelvnek van nyelvtana és szótára... de a gyakorlat mindinkább meggyőzött arról, hogy a nyelvnek szüksége van valami megfoghatatlanra, valamilyen összetartó elemre, amely a nyelvnek életet ad és egy meghatározott szellemet...”⁷ Az egyetem elvégzése után orvosi gyakorlatot kezdett, majd 1887 júliusában kiadta brosúráját. Óriási kockázatot vállalt, orvosként szembe kellett néznie azzal a ténnyel, hogy amennyiben a közönség számára nem tetsző az általa megalkotott eszmeiség, egyetlen lapra tette fel családjá és megélhetése nyugalma.

⁵ Szerdahelyi, 203. o

⁶ Szerdahelyi, 205. o

⁷ Szerdahelyi, 207.o.

Azonban képtelen volt elengedni az eszmét, amely akkoriban körüljárta testét-lelkét. Képtelen volt szabadulni a gondolattól, hogy ott a lehetőség a kezében, hogy ekkora jelentőségű alkotást adományozzon az emberiségnek. Hiszen, ahogy Lev Tolsztoj írja: „Az áldozat, amelyet az ember az eszperantó megtanulására hoz, olyan csekély, és az eredmény, amelyet elérhet, olyan nagy, hogy ezt a kísérletet senkinek sem szabadna visszautasítani.”

A tankönyvek megjelenése után nagyon eltérő vélemények érkeztek a nyelvvel kapcsolatban. Sokan éppen azt dicsérték a nyelven, ami másoknak nem tetszett benne. Az Amerikai Filozófiai Társaság bizottságot hozott létre a nemzetközi nyelv kérdését kutatva, Zamenhof nagy öröme, ugyanis neki sosem volt célja a nyelvet egy személyként, önkényesen alakítani, mindig kikérte mások véleményét az esetleges változtatásokkal kapcsolatban. A társaság főtárgya, Henry Philips nyelvész a nyelv nagy rajongójává vált.

Zamenhof az összegyűjtött módosítási javaslatokat az *Esperantisto* folyóiratban közölte, majd 1893-ban kiadatta az egyetemes szótárat, az *Universala Vortaro*-t mely már 2666 szóelemet tartalmazott. Az azt követő évben, pedig megjelent az *Ekzercaro* 42 mintamondat-gyakorlattal. A beérkezett módosítással kapcsolatos javaslatok alapján a nyelv megalkotója 1894-ben az *Esperantisto*-ban közzétett egy reformtervezetet, és arra bízta az olvasókat, hogy szavazzanak. 264 szavazat közül 157-en az eredeti verziót tartották a legjobbnak, ezzel a nyelv állandósult, a remény nyelvének kísérleti időszaka lezárult.⁸

Ezeket a sorokat olvasva megérthetjük, miért különbözik az eszperantó a többi nyelvtől, hiszen magában foglalja Zamenhof szívét-lelkét, odaadását, pozitív energiáit. Érezni, rajta, hogy a világot jobbra, szebbé, egyszerűbbé kívánta tenni. A béke és az egyenlőség eszméit képviselte, s mindezt beletömörítette egy mesterséges nyelvbe.

Az első eszperantista csoport 1888-ban alakult Nürnbergben. Az első eszperantista folyóirat *Esperantisto* címmel itt került kiadásra Leopold Einstein segítségével 1889. szeptember 1-jén. Az első eszperantista kongresszust 1905-ben tartották, Boulogne-sur-Merben, Franciaországban. Az ebben az évben kiadott *Fundamento de Esperanto* című

⁸ http://www.sk-szeged.hu/statikus_html/esperanto/zamenhof.htm (2011.02.19)

művet tartja kiindulópontnak az Eszperantó Akadémia, mely regisztrálja, hogyan követi a közösség a társadalmi illetve a technikai változásokat a szókincs folyamatos bővülése által. Az eszperantó irodalom egyidős a nyelvvel, hiszen tökéletesen alkalmas az érzelmek kifejezésére, s ezt használói azonnal felismerték. Az irodalmi hagyományokkal az Akademio Literatura de Esperanto foglalkozik. Az Esperanta PEN-Centro a nemzetközi PEN Club eszperantó ága. Az eszperantó mozgalmat az Eszperantó Világszövetség (Universala Esperanto-Asocio, UEA) irányítja, mely Drezdában alakult 1908-ban, székhelye: Rotterdam. Az UNESCO (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) azaz az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezete is támogatja. Vannak az UEA-tól független (pl. vallási, tudományos, orvosi, művészi) eszperantó szervezetek is.

2. Az Eszperantó az Európai Unióban

„Egység a sokféleségben” – azaz az európaiság eszméje és egymás kölcsönös megértésére való törekvés az európai népek kulturális sokféleségén keresztül valósuljon meg.⁹

Az Európai Unióval foglalkozó tanulmányaim során hasonló gondolatokkal találkoztam, mint az eszperantóval kapcsolatos tanulmányaim alatt, ezek pedig az esélyegyenlőség, a béke, a közös célok eszméi. Az Európai Unió alkotmánya magában foglalja a következőket: a demokratikus egyenlőség elve, a megkülönböztetés tilalma, a kulturális, vallási és nyelvi sokféleség.

Óriási probléma viszont, hogy hiába az egyenlőség gondolata: ha valamelyik ország gazdaságilag erősebb a társainál, az ő nyelve válik uralkodóvá a nemzetközi kommunikációban. Ez megkérdőjelezi a nyelvi egyenjogúságot és egyes esetekben nemzeti nyelvek kihalását okozza. Az eszperantisták a nyelvi egyenjogúságot szeretnék elősegíteni az erre általuk legmegfelelőbbnek tartott nemzetközi nyelvvel, az eszperantóval, amely mindenki számára egyenlő kommunikációs esélyeket biztosít.

„A világon több ezer nyelv van, s egy kivételes adottságú ember is ezeknek csak elenyésző töredékét képes megismerni. Micsoda áldás volna, ha a legnagyobb kincs, az anyanyelv mellett ki-ki egy minden ember számára azonos és könnyen elsajátítható idegen nyelvet ismerne, és általa közvetlenül érintkezhetnék bármely embertársával! S e célnak megfelelő nyelv van: az eszperantó, az emberi szellemnek egyik legjelentősebb alkotása. Átlátható, logikus felépítésű, bárki számára könnyen elsajátítható, mégis minden emberi gondolat és érzelem kifejezésére alkalmas, erőtől duzzadó nyelv.”¹⁰

Már egészen kisgyermekkorban megismerkedhetünk Bábel történetével. Mózes I. k. 11. fejezetének elbeszélése szerint Noé utódai Sineár földjére mentek. Akkoriban ők még mind egy nyelven beszéltek és céljuk az volt, hogy egy várost építsenek egy óriási toronnyal, melynek csúcsa az égig ér. Isten azonban megghiúsította tervüket azáltal, hogy összekavarta a nyelveket és így a mesterek nem értették meg többé egymást és szétszéledtek a Föld különböző területein.

Bábel története a távoli múltba nyúlik vissza, de a nevével fémjelzett probléma valójában csak napjainkban válik széles körű társadalmi kérdéssé. Korunk sajátos

⁹ Zongor, 56.o.

¹⁰ Bérczi, 9.o.

gondja a nyelvközi zavar. Olyan probléma ez, melyet a fejlődés vet fel, de megoldani nem tud: a technikai és kulturális kibontakozás és szédítő haladás nem enyhíti, hanem fokozza, bonyolítja hatását.¹¹

Manapság elengedhetetlen az idegen nyelvek használata, mivel a világ kinyílt és elérhetővé vált minden nemzet számára. Bármelyik percben felszállhatunk egy repülőgépre, mely elrepít minket egy ismeretlen kultúrába, mely számunkra ismeretlen nyelvvel rendelkezik. Az embert viszont az különbözteti meg az állatoktól, hogy sokkal bonyolultabb és összetettebb jelrendszerrel kommunikál, ráadásul ez egy olyan társadalmi hatás, melyet az emberek generációról generációra hagyományoznak az utókornak. Amint azonban egy idegen környezetbe kerülünk, kilépünk a komfort zónánkból, esetlegesen azáltal, hogy kíváncsiak vagyunk egy idegen ország, vagy esetleg földrész kultúrájára és életvitelére, magabiztosságunk egy másodperc alatt megszűnik, ha ez az alapvető kommunikációs előnyünk elvész a különböző nyelvi akadályok miatt.

„A nyelv a társadalmi embernek társadalmi levegője. Levegő nélkül nincs biológiai élet, nyelviség nélkül nincs társadalmiság. Épp ezért nem érezzük a jelentőségét egyiküknek sem; illetőleg csak akkor, ha baj van velük. A levegőét, ha eltömődik a bunker szellőzője, és fuldokolni kezdünk; a nyelvét meg akkor, ha kilépünk saját természetes nyelvi közösségünkől egy másikba, s egyszerre társadalmilag értéktelenné, hasznosíthatatlanná zsugorodik minden tapasztalatunk, közölhetetlenné minden gondolatunk. Akkor döbbenünk rá, hogy emberségünk mennyire nyelviségünkhöz kötött. Pedig már legkisebb korunktól az: az előttünk járt nemzedékek tapasztalatait ezen keresztül vettük át, fogalomvilágunk és gondolkodásunk ennek segítségével alakult ki és rögződött bennünk; és mindezek továbbfejlődésének is a nyelv az eszköze és a közege. Emberi mivoltunk a nyelviséghez tapad nemcsak a gondolkodás, de még az érzékelés, sőt az érzés területén is.”¹²

Véleményem szerint olyan nagy közösségformáló és véleményformáló csoportosulás tud ezen a nyelvi különbözöségen segíteni, mint az Európai Unió. Azonban egyelőre gazdasági okokból a közös nyelv gondolata még nem valósult meg.

Az Európai Unió távlati céljaiból következően, hogy az uniós polgároknak anyanyelvükön kívül legyen egy könnyebben elsajátítható, az EU alkotmányos

¹¹ Szerdahelyi, 7.o.

¹² Deme, 7-8.o.

követelményeit nem sértő közös nyelve is. Ez a kérdés az EU politikusai számára azonban „kényes kérdés”. Miért? Mert gondolatvilágukban csak etnikus nyelvek kaphatnak helyet. Márpedig bármelyik európai nyelv hivatalosan történő előnyben részesítése az Európai Unió Alkotmányába ütköző, diszkriminációnak minősülő tett lenne.¹³

„Az eszperantó európai nyelvek racionális elemeinek hasznosításával megszerkesztett nyelvtervezetből beszélői által élő nyelvvé fejlesztett nyelv.”¹⁴

¹³ Gados, 8.o.

¹⁴ Gados, 67.o.

3. Az Eszperantó Magyarországon

3.1. Magyarország történet

Az eszperantó híre korán eljutott Magyarországra. Első jelentős képviselője Bálint Gábor, aki közel 10 nyelven tanított a kolozsvári egyetemen, 1897-ben tanfolyamot szervezett, és az alábbiakat vallotta: „...egy neutrális, logikán alapuló nyelv, mint aminő az eszperantó, megszabadítaná legalább a nem nyelvész közönséget attól, hogy az idáig leginkább elterjedt idegen nyelvekkel kínlódják. Mert, hogy az akármelyik idegen nyelvet csak kinnal, s így is csak körülbelül lehet megtanulni, azt csak olyan felületes palírozók tagadhatják, akik azt hiszik, hogy a nyelv csak azon pár tucat frázisból áll, melyet szajkó módra betanulnak.”¹⁵

Az egyetemen hirtelen több követőre talált a hallgatók illetve munkatársai között, akik elkezdtek érdeklődni a nyelv iránt, valamint tanulni azt. Barabás Ábel, Bálint Gábor tanítványa újságíró volt, 1898-ban kiadta az első nyelvkönyvet eszperantó-magyar nyelven. Jelentős képviselő még Lengyel Pál nyomdász is, aki már 1897-ben megismerkedett a különleges nyelvvel. Később Párizsba emigrált, és csak 1919-ben térhetett vissza Magyarországra. A nyelv legaktívabb terjesztője: Marich Ágoston volt, az első világháború előtt. A *La Verda Standardo*, Magyarország első eszperantó folyóirata az ő nevéhez köthető. Az első országos egyesület Magyar Eszperantisták Egylete néven 1902-ben jött létre, majd többszöri átszervezésen és változtatáson ment keresztül. Fontos még megemlíteni Giesswein Sándor (1856-1923) pápai prelátus nevét, aki ezen egyesület kiemelkedő vezetője volt. Nevéhez köthető az alábbi mondás: „Az eszperantó nem egy nemzet nyelve, hanem a művelt emberisége.”¹⁶

A Magyarországi Eszperantó Társaság 1911-ben jött létre. Utána két évvel, 1913-ban pedig a munkás eszperantista egyesület alakult meg Budapesten. 1918 a jeles dátum, mikor megalakult a Nemzetközi Nyelvet Terjesztő Bizottság, melynek Karinthy Frigyes és Kosztolányi Dezső is tagja volt. A Budapesti Egyetem bölcsészettudományi karán oktatták először a nyelvet, az oktató: Dr. Lóránd Leó, engedélyezte: Jászi Oszkár, az Egyetemi Ügyek Kormánybiztosa. A munkás eszperantistákhoz kapcsolódik a *Hungara*

¹⁵ http://www.sk-szeged.hu/statikus_html/esperanto/magyar.html (2011.03.01)

¹⁶ GIESSWEIN Sándor: Miért kell nekünk az eszperantó világnyelv? *Hungara Esperantisto* 2.o.

Revuo, melyben a magyar sajtóból eszperantóra fordított cikkek voltak olvashatóak. A folyóirat példányait 12 ország eszperantistái fogadták és fordították saját nyelvükre.

„A 20-as évek közepétől a munkás eszperantista egyesületekben az eszperantó oktatásával párhuzamosan a marxizmust is tanították. Ez a politikai munka felkeltette a rendőrség figyelmét: 1927 és 1929 között rendszeressé váltak a házkutatások és letartóztatások, a csoportbetiltások. A rendőri terrortól megrémült vezetőség száműzte az egyesület életéből a politizálást.”¹⁷

Schwartz Tivadar kezdeményezésére a polgári eszperantisták csoportja létrehozta a *Literatura Mondo* című folyóiratot 1922-ben. A lap főszerkesztője: Baghy Gyula és Kalocsay Kálmán, híres eszperantisták voltak. A lap a magyarországi eszperantista irodalom magja lett. Kialakult a híres irodalmi áramlat Budapesti Iskola néven. A két világháború között Budapest lett a nemzetközi eszperantó irodalom központja.

Az eszperantó mozgalomhoz szorosan kapcsolódik az irodalom, több magyar költő illetve író írt vagy fordított a nyelven. Kiemelném közülük Baghy Gyulát illetve Kalocsay Kálmánt szegedi vonatkozásuk, valamint elismert munkásságuk miatt.

3.2. Baghy Gyula (Julio Baghy)

Költői hitvallása: „A szeretet békét szül, a béke megőrzi az emberséget, az emberség pedig a legfőbb eszme.”¹⁸

1891-ben született Szegeden. A családja is színészettel foglalkozott, mondhatni beleszületett ebbe a világba. „Elődei a magyar színészet úttörői voltak.” Nem csoda tehát, hogy ő maga is a színész pályára lépett. Sikert sikerre halmozott, a Vígszínház rendezője volt 1924-ig. Az első világháború idején megjárta az orosz lágereket egészen Kijevtől Vlagyivosztokig, hat évet töltött fogságban, ahol 1911-ben megismerkedett a bábeli átokkal, azaz a soknyelvűség nehézségeivel, ezért sokat foglalkozott az eszperantó terjesztésével, tökéletes megoldásnak találta az átok felszámolásával szembeni küzdelemben. „Nemcsak Európában, hanem Ázsia tizenöt országában is oktatta az eszperantót. Nagyon népszerű volt. >>Paĉjo<< (papa) volt a beceneve.” Sokak

¹⁷ http://www.sk-szeged.hu/statikus_html/esperanto/magyar.html (2011.03.01)

¹⁸ http://www.oik.hu/eszperanto/Baghy/baghy_gyula.htm (2011.02.24)

szerint eszperantó nyelven írt versei, regényei, színdarabjai miatt többen ismerik külföldön, mint néhány magyar neves író. 1922-től a *Literatura Mondo*, neves eszperantó nyelvű folyóirat társszerkesztője volt Kalocsay Kálmánnal.

Julio Baghy a magyarországi eszperantó mozgalom kiemelkedő alakja volt. Több kitüntetés is érte színvonalas munkája és odaadása miatt, többek között 1952-ben róla nevezték el a Prágai Eszperantó Színházat. Rendkívül neves pozíciókat töltött be Magyarországon, a Nemzetközi Eszperantó Szövetség alelnökeként, valamint a *Hungara Vivo* című folyóirat főmunkatársaként. Irodalmi munkásságával bizonyította, hogy a nyelv alkalmas igényes, magas színvonalú irodalmi alkotások létrehozására. 1967. március 18-án hunyt el.¹⁹

Néhány kiemelkedő alkotása a teljesség igénye nélkül:

Preter la vivo (Az élet mellett), *Viktimoj* (Áldozatok), *Pilgrimo* (Zarándoklás), *Dancu marionetoj!* (Táncoljatok marionettek!), *Samumo* (Számum), *Hura!* (Hurrá!) *Printempo en la autono* (Tavas az őszben), *Verdaj donkikotoj* (Zöld Don Quihoték), *Sur sanga tero* (Véres földön), *La verda koro* (Zöld szív), *Koloroj* (Színek), *Ĉielarko* (Szivárvány), *La teatra korbo* (Színházi kosár)

3.2. Kalocsay Kálmán dr.

Kalocsay Kálmán 1891-ben született Abaújszántón. Középiskolába Miskolcra járt, majd később az Orvostudományi Egyetem hallgatója lett Budapesten. 1916-ban diplomázott. Az orvostudományok doktora volt, majd egyetemi tanári címet kapott 1963-ban. Az eszperantó nemzetközi nyelvvel még középiskolás korában ismerkedett meg Miskolcon, 1911-ben. Munkássága az eszperantó irodalom terén volt kiemelkedő, s ez világhírévé tette. „1912-től eszperantista, a Zamenhof utáni eszperantó irodalom legnagyobb alakjaként tartják számon.”²⁰ 1921-ben vált híressé, amikor kiadták első verseskötetét *Mondo kaj Koro* (Világ és Szív) címmel. Schwartz Teodor és Baghy Gyula társaságában a világszerte híres *Literatura Mondo* (Irodalmi Világ) eszperantó lapot szerkesztette 1922-től. „26 nyelven értett, 22-ből fordított.”

¹⁹ LIPPAINÉ Fekete Ilona: A Magyarországi Eszperantó Múzeum és Könyvtár a szegedi Somogyi-könyvtárban: *Csongrád Megyei Könyvtáros*, 74.o.

²⁰ Péter László, 1032.o.

Munkásságát Magyarországon illetve külföldön is elismerték, hiszen 1970-ben a magyar Pen Klub emlékéremmel tüntette ki, a Magyar Eszperantó Szövetség tiszteletbeli elnöke volt, valamint a Fővárosi László Kórházban – Kalocsay munkahelye volt 1920-tól 1967-ig – létrejött Eszperantista Orvosok Világszövetségének magyar tagozata honora prezidantói tisztséggel tüntette ki. 75. születésnapja alkalmából a világ szinte minden neves eszperantó lapja méltatta munkásságát, ilyen volt például a *PACO* című lap illetve a hollandiai *Heroldo de Esperanto*.

Utolsó éveiben már nem tudott aktívan részt venni az eszperantó mozgalmi életben, de szívesen támogatta, segítette annak minden mozzanatát tanácsaival. 85 éves korában, 1976. február 27-én hunyt el Budapesten. Nevéhez köthető Petőfi János vitézének illetve Madách: Az ember tragédiájának eszperantó nyelvre fordítása. „Azzal, hogy ilyen hatalmas műveket átültetett nemzetközi nyelvre, felbecsülhetetlen szolgálatot tett a magyar irodalomnak.”²¹ Érdekesség, hogy az ő eszperantó fordítása alapján készült el a János Vitéz kínai kiadása.

Néhány kiemelkedő alkotása, szintén a teljesség igénye nélkül:

Ezopa sago, *Kantanta Kamparo*, Baudelaire Heine valamint Shakespeare műveinek átültetése a remény nyelvére, *Hungara Antologio* (Magyar Antológia), *Ora Duopo* (Arany Kettős), nyelvészeti könyvei: *Lingvo*, *Stilo*, *Formo* (Nyelv, Stílus, Forma), *Plena Gramatiko* (Teljes nyelvtan) és a *Sistema Esperanta Gramatiko* (Rendszeres Eszperantó Nyelvtan)²²

²¹FERENCZY Imre dr.: Az eszperantó költészet kimagasló egyénisége: Kalocsay Kálmán dr. *Orvosi Hetilap* 903.o.

²² FERENCZY Imre dr.: Dr. Kalocsay Kálmán *Orvosi Hetilap* 1229.o.

4. A szegedi eszperantó mozgalom

Az első magyarországi eszperantó-tankönyv megjelenése kapcsán Szegeden Tömörkény István írt először a Szegedi Napló című folyóiratban (ld.: 1. sz. melléklet). Az első szegedi eszperantista: Jakab Lajos, a Déli vasút hivatalnok. Hamar bekapcsolódott a mozgalomba Altenburger Adolf, tanár is, akinek 1900-tól rendszeresen jelentek meg fordításai illetve különböző írásai. Nevéhez köthető *A nemzetközi nyelv kérdése és az eszperantó, mint a kérdés legjobb megoldása* című mű. Szegedi mozgalomról 1905-től beszélhetünk. A Szegedi Gyorsíró Egyesület 1905 végétől használta a nyelvet.

1907-ben a Közművelődési Palotában kiállítást rendeztek az eszperantó gyorsíró tankönyvekből. Baranyai Zoltán is a gyorsírók által került kapcsolatba a mozgalommal, aki azért kiemelkedő, mert az *Internacia Socia Revuo* nemzetközi folyóirat magyarországi levelezője lett. Ugyanebben az évben Jakab Lajosnak, Altenburger Lajosnak és Baranyai Zoltánnak is, a három legaktívabb eszperantistának Budapestre kellett távoznia, ez visszavetette a szegedi mozgalmat, így 1908 illetve 1911 között kevés nyoma van az eszperantista tevékenységnek a Dél-Alföld legnagyobb városában.

A Magyarországi Eszperantista Társaság Szegedi Csoportja 1912. január 8-án alakult meg. Elnöke Muzsnay Dénes, polgári iskolai tanár lett. A kezdetekkor még senki nem beszélte a nyelvet a lelkes 24 fős csoportból, de a tanulás folyamatos volt. A „Frateco” (testvériség) nevet 1913 márciusában vették fel. Munkájuk ingyenes nyelvtanfolyamok és propagandarendezvények szervezéséből állt. Rendszeres találkozó helyük a Corso-kávéház volt.

Az eszperantó iránt érdeklődő, a nyelv előnyeit hamar felismerő munkások viszont nem a fentebb említett polgári körbe léptek be, hanem saját egyesületet alapítottak Szűcs Lajos közgazdász vezetésével. A Magyarországi Eszperantista Munkások Egyesületének (MEME) szegedi csoportja, 1914. január 24-én alakult meg. Az egyesületet szegedi munkások és polgárok alkották, a kezdetekben mindössze 56 fővel.

A III. Országos Eszperantó Kongresszuson (1914. május 30-tól június 1-ig) a két szegedi csoport vállalta a kulturális műsorok nagy részét. Tevékenységük kevésben tért

el egymástól, mindössze annyiban, hogy míg egyik munkásokból, másik zömmel kishivatalnokokból állt.

A I. világháború során a nyelv kevés szerepet kapott, érthető okokból nem az eszperantó terjesztése volt az elsődleges cél, hanem sokkal inkább az életben maradás. A tagok nagy része bevonult, sokan más városba menekültek, vagy hadifogságba kerültek. 1916 mind nemzetközi, mind magyar viszonylatban az eszperantó mozgalmak mélypontjának éve volt.

A háború után 1917-től lendült fel újra a mozgalom. A Szegedi Eszperantó Egyesület áprilistól a magántisztviselők Vár utcai helyiségében kezdett működni Turzó Péter vezetésével. 1918 nyaratól ők jelentették meg a *Hungara Esperantisto*-t (ld.: 2. sz. melléklet), mely 1922-ig Magyarország egyetlen számottevő eszperantó folyóirata volt. A szerkesztőség helye: Szeged, Szentháromság utca 30.

Ismét működött a Frateco politikamentes csoport. „A Tanácsköztársaság győzelmét követően azonban közülük is többen úgy vélték, hogy a nemzetközi nyelv problémája csak a szocializmus keretein belül oldható meg.” Többek között Juhász Gyula, költő is.²³ Ezekben az időkben alakult meg egy 50 fős katonatársaság és bontakozott ki a vasutas eszperantó mozgalom is.

Az eszperantisták száma egyre nőtt, a mozgalmak Európa-szerte pozitív tendenciát mutattak, ez készíthette P. Ábrahám Dezsőt, arra, hogy támogasson egy eszperantó nyelvű politikai lapot. Augusztus elsején jelent meg a *Hungara Voĉo* c. (ld.: 3. sz. melléklet) hetilap, melynek szerkesztése és kiadása egyaránt Turzó Péter nevéhez köthető, azonban a lapnak csak egyetlen száma jelent meg. 1919. október 19-én megalakult a Munkás Eszperantó Egyesület, 160 fővel, munkásságuk egy évig felfelé ívelő tendenciát mutatott, az Egyesület azonban 1919-20 telén egyre inkább gazdasági gondokba ütközött, és idővel már rendezvényeit sem tudta megtartani. Ennek oka az 1919 ősztől kibontakozó óriási munkanélküliség, infláció és a nehezedő életkörülmények voltak. A „Frateco” továbbra is működött.

Érdekességepp megemlíteném, hogy bár nem kapcsolódik szorosan a helyi mozgalomhoz, a szegedi Csillag-börtönben is létrejött egy eszperantista csoport. A társulás létrejöttét Szűcs Lajos (a Szegedi Munkás Eszperantó Egyesület volt titkára) nemzetközi nyelvről tartott előadása indította.

²³ Rátkai, 52.o.

„Az eszperantó mozgalom polgári irányzatának céljai sem voltak összhangban a magyar ellenforradalmi rendszer kultúrpolitikai célkitűzéseivel, mégis a polgári eszperantisták a húszas években viszonylag zavartalanabban, jobb körülmények között dolgozhattak, mint a munkáeszperantisták.”²⁴

1922. január 16-án újra megalakult a Magyarországi Eszperantista Munkások Egyesületének Szegedi Csoportja, valószínűleg a szegedi illegális kommunista sejt ösztönzésére. A hatóságok azonban hamar észrevették, hogy ezen csoportok baloldali szervezkedések alapjaiul szolgálhatnak, így a vezetőség nagy részét letartóztatták. Ekkoriban a rendőrség fokozottan ellenőrizte a külföldről érkező eszperantó anyagokat és több rendőr is eszperantó nyelvvizsgát tett. Tombácz Imre szabót küldték Szegedre, hogy hozzon létre egy olyan csoportot, mely 1923 végétől hivatalosan is tevékenykedhetett. Az elnök Borsos István lett, a tagok nagy része húsz éven aluli volt. A polgári eszperantista csoport helyzete sem volt könnyű, 1923 végétől már nem tudták kiadni a *Hungara Esperantisto*-t. A gazdasági gondoknál még nagyobb volt, hogy a csoport nézetei eltérőek lettek. „Egyesek megpróbálták összeegyeztetni a magyar nacionalizmus, sovinizmus propagálását a nemzetközi nyelv eszméjével.”²⁵ Sokan ezért eltávolodtak és elkezdtek keresni a kapcsolatot a munkáeszperantistákkal. Nem egyszerűsítette a helyzetet, hogy ekkoriban lendült fel az ún. Ido-mozgalom, bár ez a próbálkozások ellenére Kecskemétet kivéve nem tudott gyökeret verni a Dél-alföldi régióban.

A két szegedi mozgalom „versenye” a munkáeszperantisták javára dőlt el. Az első eszperantó kiállítás Szegeden, 1924 őszén került megrendezésre, és igen nagy sikert aratott, mintegy 500 látogató vett részt az eseményen. 1925-re a szegedi munkáeszperantista csoport újjászerveződése befejeződött és délmagyarországi mozgalommá vált. Annak ellenére, hogy olykor a polgári mozgalom erősebbnek látszott, a munkás eszperantisták dolga mégis könnyebbnek bizonyult a munkásotthonok miatt, ill. amiatt, hogy létszámuk általában mindig meghaladta a polgáriakét.

²⁴ Rátkai, 57.o.

²⁵ Rátkai, 60.o.

4. Interjú Dr. Rátkai Árpáddal

A magyarországi és a Dél-alföldi eszperantista világ kiemelkedő alakja. Hivatását tekintve földrajz-biológia szakos tanár, azonban egy „véletlen” során 18 éves korában megtalálta őt a remény nyelve. Kisebb szünet után ő indult a nyelv kutatására, és sajátította el azt. A mai napig lelkes oktató, bölcs gondolkodó, eszperantista. Nevéhez köthető *A szegedi munkáeszperantista mozgalom létrejötte és megerősödése* című alkotás, mely 1914-től 1925-ig dolgozza fel a helyi mozgalmak működéseit. A továbbiakról személyes interjú keretein belül érdeklődtem Rátkai Árpádtól.

Hogyan ismerkedett meg az eszperantóval?

Rátkai Árpád: 1957-ben gimnazistaként találkoztam először a nyelvvel, ugyanis a jó módú padtársam a hobbi miatt (képeslapgyűjtés) elkezdett egy eszperantó tanfolyamot, hiszen így könnyen és egyszerűen juthatott különböző országok képeslapjaihoz eszperantó levelezőtársai által. Felfigyeltem a tevékenységére, és segítettem neki a lazább órákon megírni a rengeteg eszperantó képeslapot. Miután leérettségiztem, a kapcsolatom az eszperantóval egy időre tanulmányaim miatt megszakadt. Az egyetem elvégzése után, önállóan 1964-ben kezdtem újra érdeklődni a nyelv iránt, amikor is megkerestem a helyi mozgalmat. A tanulási folyamatot viszont önállóan, teljesen autodidakta módon végeztem.

Véleménye szerint az eszperantó világnyelvvé válásának esélyei nőttek vagy csökkentek az elmúlt ötven évben?

R.Á: Nem könnyű a kérdés, hiszen ez nem az eszperantón múlik, manapság az angol gyűri maga alá a többi nyelvet. Az Európai Unióban most kb. 2-3 idegen nyelv ismerete az elvárás. Azonban kb. 2000 óra tanulást vesz igénybe egy használható nyelvtudás elsajátítása, ami egy aktív dolgozó életében kb. 1 évnek felel meg. Az eszperantó elsajátításában kb. hatod-tizedennyi idő alatt lehet ugyanerre a szintre eljutni. Valamint

jóval kevesebb idő, energia és pénzbefektetéssel jár. Mivel manapság a gazdaságosság elemi követelmény, ezért én optimista vagyok az eszperantóval kapcsolatban. 50 éve annyi volt a különbség, hogy akkoriban nem látszott ennyire az angol előnye például a némethez, franciához vagy az oroszhoz képest.

Milyen nyelven beszél még az eszperantón kívül?

R.Á: Társalgási szinten beszélek angolul illetve oroszul. Valamikor latint is tanultam, ezt tudtam kamatoztatni az eszperantó tanulmányozása során.

Ismerte Ön személyesen Farkas Ernőt?

R.Á: Igen, Farkas Ernő már fiatalon, a harmincas években a cserkész eszperantista csoporthoz tartozott. Elképesztően lelkes, és kitartó emberként ismertem meg személyesen a hatvanas években, bár a viszonyunk nem mondható közelinek, hiszen sok barátommal nem volt jó viszonyban eltérő politikai nézeteik miatt. Mondhatnám úgy is, hogy ő senkivel nem volt jóban, különösen azokkal nem, akik a hatvanas évek közepén a Csongrád megyei mozgalmat vezették: Szabó Tibor, Dettre Béláné, Tombácz Imre, Székely Imre stb. 1964-ben javasolta a Somogyi-könyvtárban, hogy jöjjön létre a gyűjtemény, egyértelműen ő volt az ötletadó, azonban a könyvtári munkálatokban nagyban segítette a munkáját Gyuris György, valamint Kun Lenke, pedagógus eszperantista.

Manapság tesz valamit az eszperantó terjesztése érdekében?

R.Á: Nyugdíjasként annyit teszek, hogy fiatalokat oktatok és készítek fel a nyelvvizsgára, rengeteg tanuló került már ki a kezeim közül. Korábban voltam a Csongrád Megyei Eszperantó Bizottság titkára 1969-ig, a Nemzetközi Pedagógus Szeminárium titkára, valamint a hetvenes években még az Országos elnökségbe is beválasztottak. Rendkívül lelkes voltam, 1965-től például szervező voltam a tíz napos Nemzetközi Pedagógus Eszperantó Táborban, ami az Országos Szövetség rendezvénye volt és ahová a világ minden tájáról érkeztek érdeklődők. Manapság tudásom átadásával tudok hozzájárulni a terjesztéséhez.

Szakdolgozatom során feldolgoztam a fentebb említett alkotása alapján a szegedi eszperantó élet alakulásait 1925-ig. Mi történt azután?

R.Á: Órákig tudnék mesélni róla, azonban megpróbálom röviden, tömören összesűríteni a lényegét. Mint történelmi tanulmányaink során megtanultuk a 19. századra jellemző volt a szakszervezeti mozgalom, ill. a szocialista mozgalom. Nem voltak könnyű helyzetben a különböző csoportok, ki voltak téve a politikai irányítás erős kezének. A harmincas években például a jobb oldal terjeszkedésének köszönhetően a munkásmozgalom teljesen háttérbe szorult, 1934-ben még a MEME működésének felfüggesztése is megtörtént. Ezzel a polgári egyesületeknél helyzeti előny látszott kibontakozni, mégsem mondható, hogy nekik könnyebb dolguk lett volna. 1945-ben fordulópont következett, a munkáeszperantisták újra szabadon tevékenykedhettek. A Magyarországi Eszperantista Munkások Egyesülete (MEME) újjáalakult, sok kommunista és szociáldemokrata tagja volt, akik azonban a 1947-48-as államosítások során komoly gazdasági vezetők lettek, az 1950-es évi választások után pedig még magasabb pozíciókat töltöttek be a politikában. Ez egyszerre erősítette és gyengítette az eszperantó élet alakulását, hiszen pozitív volt, hogy vannak magas beosztású eszperantisták, azonban negatív következményként vonta ugyanezen dolog maga után azt a tényt, hogy ezeknek az embereknek egyre kevesebb idejük jutott a nyelv terjesztésére.

Ha jól értesültem, többször felmerült a polgári és a munkás csoport egyesülésének gondolata. Megtörtént ez valaha?

R.Á: Valóban így van, többek között a két világháború között is felmerült az egyesülés gondolata, majd 1947 decemberében meg is történt ez formailag. A MEME tagjai formailag beléptek a polgári egyesülethez. Ezután nehéz idők következtek, hiszen tudjuk a történelmi tanulmányainkból, hogy az egypártrendszer illetve a diktatúra évei következtek, melyek egyáltalán nem nézték jó szemmel az önálló szervezkedéseket. 1948-ban például felmerült az eszperantó nyelviskolákban való oktatásának ügye, támogatta ezt az összes parlamenti párt, valamint Nagy Imre házelnök is. A Rákosi-diktatúra azonban elfojtotta a mozgalmat. 1950-től például az egyesület kénytelen volt bejelenteni, hogy szünetelteti működését. Az első áttörést az jelentette, amikor az 1956-os Koppenhágai Eszperantó Kongresszusra kiutazhatott pár eszperantista, hivatalosan, ráadásul minisztériumi támogatással. 1955-ben megalakult az Országos Eszperantó Tanács, mely 1960-ig töltötte be az országos egyesület funkcióját, és ebből alakult ki a ma is működő Magyarországi Eszperantó Szövetség, a MESZ. Szerencsére a MESZ-

nek sikerült megőriznie politikai semlegességét, és a mai napig tagja az Eszperantó Világszövetségnek. Kiemelném még, hogy a hetvenes években Hódmezővásárhely lett a megyei szervezet központja, Faragó Katalin vezetésével. Több csoport működött Szentesen, Makón valamint Csongrádon is.

Beszélhetünk manapság szegedi vagy Csongrád megyei mozgalomról?

R.Á: A környéken Hódmezővásárhelyen volt a legnagyobb mozgalmi aktivitás, azonban a legtöbb új eszperantista Szegeden van. Ezért itt a MESZ egy új eszperantó kört illetve egy regionális eszperantó alapítványt hozott létre. Köszönhető ez annak is, hogy a közeli országhatárok miatt vajdasági valamint romániai eszperantisták szívesen látogatnak Szegedre. Létezik a Szegedi Eszperantó Kör (SZEK), amelyet kezdők illetve a nyelv iránt érdeklődők egyaránt látogathatnak, ezzel kapcsolatos információkért a fentebb említett Dél- Alföldi Regionális Eszperantó Alapítványhoz (DARA) lehet fordulni, akik szívesen állnak rendelkezésre.

Mit tudhatunk a magyarországi eszperantó nyelvoktatásról?

R.Á: Az Eötvös Loránd Tudományegyetemen 1966 és 2006 között eszperantó szakos képzés folyt, amelyet Szerdahelyi István szervezett. Az eszperantó-oktatás ügye 1979-ben az országgyűlés kulturális bizottsága elé került, és ennek köszönhetően számos iskolában tanrendbe került illetve órai keretek között kezdték oktatni. Manapság kevés ilyenről tudunk, elszaporodtak a mozgalomhoz kapcsolódó, vagy arra ráépülő nyelviskolák és más profitorientált szervezetek is. Szerencsére az eszperantónak sikerült megőrizni a helyét az Origo nyelvvizsga-rendszerben, és a kilencvenes évek óta a tanulók tömegesen vizsgáznak. Sokan azonban csak a papír megszerzéséért, mit sem tudva a nyelv eszmei háttéréről, különleges értékeiről.

Az interjú végén vettem észre, hogy beszélgetésünk során elrepült majdnem két óra. Olyan lelkesen és kedvesen válaszolt kérdéseimre, mintha ezer éve ismertük volna egymást. Lenyűgözött precizitása, lendülete és az eszperantóhoz való hozzáállása. Elképesztő tudásának eredménye a fentebb olvasható interjú, melyet miután megköszöntem, Ő ennyit felelt: „Örülök, hogy segíthettem. Multajn suksesojn!” Ez eszperantóul annyit tesz: Sok sikert!

5. A Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár – Eszperantó gyűjtemény

5.1. A Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár

Szeged városa első közkönyvtárát 1874-ben hozta létre. Addig csak magán és egyleti kölcsönkönyvtárak voltak elérhetőek. Az 1879-es nagy árvíz során azonban szinte minden szellemi érték megsemmisült. A város újjáépítése hazai összefogással és óriási nemzetközi segítséggel jöhetett létre. Somogyi Károly (1811-1888) esztergomi kanonok nevéhez köthető a szegedi szellemi kultúra újjáépítésének első lépcsőfoka, ugyanis 1880. április 26-án könyvtárát Szeged városának ajánlotta fel. „A tudomány kincs, munka hozzá a kulcs - vallotta már fiatalon, s mint végzett papnövendék többnyire a könyvtárakban töltötte szünidejét.”²⁶ A felajánlott állomány 43.701 kötetből állt, feladata a következő volt: "a nemzeties irányú közművelődést és tudományosságot az ország nagy terjedelmű déli vidékén terjeszteni." A Somogyi Könyvtár megnyitója 1883. október 16-án került megrendezésre, a megnyitót Ferenc József császár nevéhez köthetjük.

Somogyi nem a különlegességeket gyűjtötte, hanem a tartalmi értéket tartotta fontosabbnak. Adományozott könyveinek érdekessége, hogy sokat jegyzetelt a kötetekbe, kézzel írott bejegyzései elképesztő intelligenciáról és kritikai szellemről tanúskodnak. A könyvtár egykori igazgatói közé tartozik: Reizner János, Tömörkény István, valamint Móra Ferenc is. Adományok sorozata indult meg a könyvtár felé, ilyen például Lechner Lajos, Schmidt Sándor, Czigány János valamint Oltványi Pál ajándéka is. 1952-ben indult meg a kölcsönzés, addig csak helyben olvasásra volt lehetőség.

Korábban 1897-től a Közművelődési Palota adott otthont a könyvtárnak, melyben 1984-ig működött. Óriási változást jelentett azonban, amikor átadásra került a ma is használt Dóm téri üvegépület 1984. június 6-án. Több apró olvasóterem működik, felépítése pedig szintenként elkülönül aszerint, hogy milyen a célközönség vagy a témakör. 1998-tól az úgynevezett elektronikus Corvina-katalógust használja a könyvtár. „A Somogyi-könyvtár 1973 óta megyei könyvtári funkciót is ellát és fontos szerepet vállal a

²⁶ A Somogyi Könyvtár száz éve 18. o.

könyvtárosképzésben.”²⁷ Az adományozott könyvek nagy része, megközelítőleg 10.000 kötet, az úgynevezett Emlékkönyvtárban kapott helyet, mely szinte „élő múzeumként” őrzi Somogyi Károly kincseit.

5.2. Eszperantó Múzeumok

Az első eszperantó múzeum létrehozásának gondolata A. H. Marich személye által fogalmazódott meg az *Okcident-Hungara Stelo* című újság 1912/3. számában. Ő ill. vele párhuzamosan egy nagymarosi eszperantista, dr. Takács József is gyűjteni kezdte a nyelv emlékeit. A két különálló gyűjtemény azonban sajnálatos módon a II. világháború idején szétszóródott.

1937-ben valósult meg az első hivatalos Eszperantó Múzeum és Könyvtár Bécsben. Ma az Osztrák Nemzetközi Könyvtár külön gyűjteményeként működik, hasonlóan szegedi testvéréhez. Farkas Ernő nevéhez köthető a Somogyi-könyvtárban található Eszperantó gyűjtemény létrehozásának gondolata intézményi kereteken belül. A Magyar Eszperantó Szövetségen belül vita kerekedett, mikor Farkas Ernő felvetette a múzeum és könyvtár szegedi ötletét, ugyanis a választmány budapesti tagjai mindenáron a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban akarták elhelyezni. Végül a későbbi gyűjtemény igazgatója érveivel meggyőzte a budapestieket. A *Paco* 1960. októberi számában felhívás (ld.: 4. sz. melléklet) jelent meg adományozásra. Hihetetlen volt a megmozdulás, rengeteg adomány érkezett könyvek és folyóiratok formájában.

„Az első ajándék az USA-ból érkezett, Louis Obreczian magyar származású bányásztól. Turgenyev: Apák és fiúk című regényének eszperantó kiadása volt.” (ld.: 5. sz. melléklet.) Azonban érkeztek a különböző adományok a világ minden tájáról. Többek között Lengyelországból, Bulgáriából, Jugoszláviából, Angliából, Kínából, Japánból, Svájcban, Dániából, az Amerikai Egyesült Államokból, Argentínából, Uruguayból, Brazíliából, Norvégiából, NSZK-ból, Franciaországból, Svédországból, Új-Zélandról, Koreából, Olaszországból, Libanonból, Romániából, Csehszlovákiából valamint Ausztriából egyaránt. Ausztriából egyenesen a Nemzetközi Eszperantó Múzeum és Könyvtár adományozott 260 művet. (ld.: 6. sz. melléklet) Az érkezett művek között

²⁷ http://www.sk-szeged.hu/statikus_html/tortenet/index.htm (2011.03.05)

megtalálható Zamenhof bibliafordítása, Andersen meséi, Molière: *Képzelt beteg* című műve is.

A hivatalos megnyitó 1961. július 23-án került megrendezésre. (ld.: 7. sz. melléklet) Rendkívül nagy volt a visszhangja a kiállítással egybekötött megnyitónak. 8 ország 12 rádiója, 25 magyar újság, 15 külföldi lap tudósított az eseményről. „Az állományt a könyvtár tájékoztató szobájában helyezték el. Állományában meghaladja a 3000-et, valamint 350 folyóirat évfolyamot tartalmaz. A Zamenhof mellszobor 1913-ból származik. Baghy Gyula mellszobrát Zoltánfi István és Dudás Ilonka készítette. A gyűjtemény könyvanyagát Gyuris György katalogizálta és a könyvtár adta ki 1967-ben *Katalogo de Hungarlanda Esperanto Biblioteko* címen”.²⁸

A hetvenes években a legkiemelkedőbb adomány dr. Szilágyi Ferencről érkezett, aki író-műfordítóként addigra már Svédországban élt. Érdekessége, hogy ő volt a *Norda Prismo* c. irodalmi folyóirat főszerkesztője (ld.: 8. sz. melléklet). Az adomány tartalmazott többek között angol, belga, brazil, bolgár, katalán antológiákat. Shakespeare műveket, szakszótárakat, kéziratokat, eredeti leveleket Kalocsay Kálmántól valamint Baghy Gyulától egyaránt.

„A gyűjtemény létrehozóját és fáradhatatlan kezelőjét, Farkas Ernőt 1964-ben a japán Hirano Esperanto Akadémia tiszteletbeli tanácsosi címmel tagjává választotta.” Sajnos özvegye a levelezését nem sokra értékelte és megsemmisítette. „1996-ban Farkas Ernő hagyatéka (406 könyv, 154 folyóirat) jelentősen bővítette az állományt.”²⁹

²⁸ LIPPAINÉ Fekete Ilona: A Magyarországi Eszperantó Múzeum és Könyvtár a szegedi Somogyi-könyvtárban: *Csongrád Megyei Könyvtáros*, 76.o.

²⁹ LIPPAINÉ Fekete Ilona: A Magyarországi Eszperantó Múzeum és Könyvtár a szegedi Somogyi-könyvtárban: *Csongrád Megyei Könyvtáros*, 77.o.

5.3. A gyűjtemény média megjelenései

Délmagyarország 1961. június 15.

'Szegeden alapították meg a Magyarországi Eszperantó Múzeumot és Könyvtárat'

(ld.: 9. sz. melléklet)

A könyvtáros 1963. október (600-601. oldal):

'Eszperantó Múzeum és Könyvtár Szegeden'

A legfontosabb információk, melyek olvashatóak a cikkben: Az intézményben a Magyar Tanácsköztársasággal és a nemzetközi, valamint a magyar munkásmozgalommal kapcsolatos gyűjtemény is helyet kapott. Adományok érkeztek a Szovjetunióból illetve egy amerikai bányásztól is. Steiner Hugó, a bécsi Nemzetközi Eszperantó Múzeum igazgatója 260 könyvet és füzetet ajándékozott az új létesítménynek. (ld.: 10. sz. melléklet) Létrejöttéről nyolc ország tizenkét rádióállomása, valamint tizenöt külföldi és huszonöt magyar napilap számolt be. Együttműködött az Egyetemes Eszperantó Szövetség angliai kutató és dokumentációs központjával, valamint az UNESCO-val is. Jó könyvtárközi kapcsolat létesült a japán wakamatsui városi könyvtárral valamint a jaltai városi könyvtárral. A könyvtár tervei ebben a kezdeti, ám annál eredményesebb időszakban: a magyar szépirodalmi művek eszperantó bibliográfiájának elkészítése, kiállítások szervezése illetve interlingvisztikai művek ismertetése. Ebben a cikkben Farkas Ernőt még gyakorló gimnáziumi tanárként említik.

Az alábbi cikkben olvashatunk adományozásról az akkoriban mintegy hatvan fillérbe kerülő Népszavában.

Népszava 1965. július 3. szombat (SZOMBATI MOZAIK) 93. évfolyam/155. szám:

'Eredeti Zamenhof levelek az Eszperantó Múzeumban'

„Baghy Gyula, író és dr. Németh József egy-egy eredeti Zamenhof levelet ajándékozott a múzeumnak.” Khirer Antal, nagykovácsi eszperantista a Magyar Tanácsköztársaság idején kiadott eszperantó nyelvű nyomtatványokat küldött.

Délmagyarország 1965. augusztus 15. vasárnap 6. o., 55. évfolyam/192. szám:

'Nagy értékű ajándékot kapott a szegedi Eszperantó Könyvtár és Múzeum'

A cikkben arról olvashatunk, hogy egy régi szegedi eszperantista, Répás Rezső, nyugdíjas motorszerelő 240 darabból álló gyűjteményét ajánlotta fel a múzeum számára. A könyveket és folyóiratokat egyaránt tartalmazó könyvgyűjteményben találhatunk eszperantó nyelven írt angol, dán, belga, svájci, katalán, valamint kínai antológiákat, szakszótárakat illetve munkásmozgami jellegű műveket.

Délmagyarország 1966. augusztus 4. csütörtök 5. oldal, 56. évfolyam/183. szám:

'Értékes ajándékok a Szegedi Eszperantó Könyvtárnak'

A cikk azt a hírt közli, hogy két új kötet érkezett külföldről ajándékba. Az első Shaw M. Esmé új-zélandi eszperantistától. Az ember tragédiájának második eszperantó kiadása. A másik felbecsülhetetlen érték pedig Staritsky Nelly holland hölgytől, akinek Dante Isteni színjátékát köszönheti a gyűjtemény. Ezen felül tíz új könyv érkezett a Szovjetunió Baráti és Kulturális Kapcsolatok Ápolásának Társaságától. Adományozott még Isao Hukunaga japán újságíró, Marcel Bodoreau francia postafelügyelő, hazánkból pedig jelentősebb anyagot köszönhetünk dr. Ferenczy Imre, győri főorvosnak, valamint Csüllök György, nyírábrányi tanítónak.

Délmagyarország 1966. augusztus 5. péntek 5. oldal, 56. évfolyam/184. szám:

'Pillanatképek az Eszperantó Múzeumról'

Mint láthatjuk, két egymást követő napon is olvashatunk a Délmagyarország című népszerű régiós napilapban a könyvtárról.

Ez többek között annak köszönhető, mint ahogyan a cikk is foglalkozik vele, hogy évről-évre nő az érdeklődők száma. A világ minden tájáról, a pécsi illetve a budapesti eszperantó világkongresszusról sokan látogatták meg a múzeumot. 1966. augusztus 3-án hat országból is érkeztek érdeklődők. Romániából, Hollandiából, Bulgáriából, Nyugat-Németországból, Franciaországból valamint Csehszlovákiából. A vendégeket Farkas Ernő tanár, az eszperantó múzeum vezetője tájékoztatja. "És így megy nap mint nap, a világ minden tájáról jönnek az érdeklődők, egy nyelvet beszélő emberek." S.É.

Délmagyarország 1967. június 9. péntek 4. oldal, 57. évfolyam/134. szám:

'Új eszperantó klub szegeden'

Új eszperantó klub alakult meg az eszperantó múzeumban, mely a világhírű magyar eszperantista, Baghy Gyula nevét vette fel. A klub célja a nyelv gyakorlása és

elmélyítése, a könyvtárral kapcsolatos hazai és nemzetközi információs munkák végzése, valamint a külföldi látogatók kalauzolása.

Délmagyarország 1969. június 8. vasárnap 3. oldal, 59. évfolyam/130. szám:

'Sok ezer darabos eszperantó gyűjtemény; A Toldi fordítása az eszperantó könyvtárban.'

A cikkben arról tudósítanak, hogy az egyetemes Eszperantó Szövetség évkönyve szerint a világ eszperantó könyvtárai között a 18. helyen tartják számon a szegedi Somogyi könyvtárban megtalálható gyűjteményt, mely hazánkban egyedülálló. Az intézmény sok ezer darabból áll, öt világrész eszperantistáival folytatott iratcserék illetve ajándékozások révén állandóan gyarapszik.

Két különlegesen értékes kézirat érkezéséről is hírt kapunk. Az egyik Papp Kálmán debreceni eszperantista Arany János: Toldi című művének fordítása. A másik: Bérci Darázs kolozsvári író, A népek közös kincse című szerzeményét adományozta Szegednek.

Délmagyarország 1969. augusztus 17. vasárnap 3. oldal, 59. évfolyam/190. szám

Mindössze 1 forintba került az információ azon emberek számára, akik megvásárolták az aznapi Délmagyarországot, melyben az alábbi cikk volt olvasható.

'Odesszai eszperantisták ajándéka.'

N. V. Blazskov neves odesszai szobrász két domborművet ajándékozott. Az egyik a nyelv megalkotóját, Zamenhofot ábrázolja, a másik Bazilió Jerosenkót, aki egy orosz világjáró, igazi elkötelezettje a nyelvnek. Ezen a két hatalmas értéket képviselő ajándékon felül könyveket és nagyobb méretű fényképeket is kapott a könyvtár. Az odesszaiak cserébe magyar kiadású eszperantó könyveket és folyóiratokat kértek..

A cikkből még az is kiderül, hogy Baghy Gyula verseskötetét kiadták Tokióban, valamint Helsinkiben negyedik kiadásban jelentették meg híres művét, a *La verda koro-*
t.

1971-ben tíz éves lett a külön gyűjtemény, a legtöbb hír az alábbi újságokból erről tudósít.

A könyvtáros 1971./1-11. oldal:

'Tíz éves a szegedi eszperantó könyvtár'

A cikk muzeális értékű külön kezelt gyűjteményként említi az akkoriban mintegy 2300 könyvet, 350 folyóirat-évfolyamot és 500 olyan példányt, melyek cserecélokat szolgáltak. A könyvtár vendégkönyve (Gastlibro) bizonyítja, hogy mennyire sikeres a kiállítás. (ld.: 11. sz. melléklet) Farkas Ernő alázatos munkájának köszönhető ez, az egyetemi nyelvtanár ötvenhat országgal folytat levelezést, mindezt elkötelezettsége hajtja, ugyanis a gyűjtemény gondozását társadalmi munkában végzi.

Délmagyarország 1971. augusztus 29. vasárnap 5. oldal, 61. évfolyam/230. szám:

'Tíz éves a magyarországi eszperantó könyvtár.'

„Az értékes szakkönyvtár 2500 kötetből, valamint sok évfolyam folyóirataiból áll, és a világ hasonló intézményei között az első tíz között említhető.” Írásos emlékeket, plaketteket, emlékszázlókat és egyéb dokumentációs tárgyakat tartalmaz. „A könyvtár országos kölcsönzés mellett öt világrész 46 országának egyetemeivel, kutatóintézeteivel és társadalmi intézményeivel tart kapcsolatot.”

Népszabadság 1971. szeptember 9. csütörtök 10. oldal, 29. évfolyam/212. szám:

'Az Eszperantó Múzeum és Könyvtár'

Ebből a cikkből kiderül, hogy a múzeumot a szegedi szabadtéri játékok idején nyitották meg, s ekkor 10 országból több mint tízezren tekintették meg.

„1969-ben a Művelődésügyi Minisztérium is felfigyelt a szakkönyvtár tudományos, politikai, közművelődésügyi valamint nemzetközi tájékoztató szolgáltatására és anyagi támogatást nyújtott.” Balogh Ferencné Szeged

Csongrád Megyei Hírlap 1971. szeptember 25. 28. évfolyam/226. szám:

'Tíz év alatt világhírű lett egy könyvtár'

A CSMK cikke arról ír, hogy az 1967-ben kiadott Gyuris György által szerkesztett nyomtatott katalógus (Katalogo de la Hungara Esperanto Biblioteko, Szerkesztő: Péter László, Együttműködők: Ernő Farkas, Józsefné Dinnyés, Mária Tasnádi), majdnem 300 oldalt tesz ki, mert 1971-re az állomány megháromszorozódott. A folyóiratok száma pedig meghaladja a 400 évfolyamot.

A világ minden részéről fordulnak a könyvtárhoz információkért, adatokért. pl.: Szovjetunióból, Olaszországból, Franciaországból, Japánból, Uruguayból, Argentínából. A tájékoztatás legfőképp eszperantóul folyik, de meghallgatható magyarul, oroszul, németül illetve franciául is. A tájékoztatást 10 éve Farkas Ernő végzi.

Hungara Esperanto 1971. november 10-11. oldal:

'Tízéves a Szegedi Eszperantó Múzeum és Könyvtár'

A cikk írója elismerését és háláját fejezi ki a könyvtár munkatársainak, legfőképp Farkas Ernőnek. A cikkben a gyűjtemény világviszonylatban a 14. helyen van megemlítve. Valamint azt is megtudhatjuk, hogy a Művelődésügyi Minisztérium 40.000 forint támogatást adott fejlesztésre.

Magyar Nemzet 1980. október 28. 8. oldal, 36. évfolyam/253. szám:

'Eszperantó Jubileumi kiállítás'

20 éves az Eszperantó gyűjtemény, ezért a Szegedi Orvostudományi Egyetem Könyvtárában bemutató látható.

Rendező: Farkas Ernő, nyugdíjas egyetemi nyelvtanár, valamint dr. Zallár Andor könyvtárigazgató. A bemutatón szakkönyvek, szakmai folyóiratok, ill. kisplasztikai gyűjtemény látható. A kiállítás mottója Juhász Gyula 1925-ös Délmagyarországba írt Remény című cikkéből való: „Közlekedési eszköz az eszperantó és pedig könnyű, olcsó és igen-igen praktikus járműve érzésnek és gondolatnak.” H.H.

Délmagyarország 1996. június 4. kedd, 86. évfolyam/129. szám:

Farkas Ernő- gyászjelentés

Farkas Ernő, tanár 84 évesen halt meg, temetése június 7. 11h Dugonics Temető

5.4. Katalogizálás

A külön gyűjteményről cédulakatalógus készült a kezdetektől. Ennek betűrendes része keresztkatalógus, mely azt jelenti, hogy egy betűrenden belül tartalmazza a szerző, a cím és a sorozat szerint is a katalóguscédulákat. Csoportosítva van kiadási hely szerint (ország illetve város), rendelkezésre áll ETO-katalógus, valamint folyóirat katalógus egyaránt. (A hazai könyvtárak nagy része a nemzetközileg elfogadott Egyetemes Tizedes Osztályozás szakjelzeteit alkalmazza. Az ETO kódolt módon számjegyekkel fejezi ki az emberi ismeretek fogalmait. Nyelvektől és írásmódtól független, ezért az egész világon alkalmazzák.) A cédulakatalógusban megtalálhatunk mindent, ami hat évvel ezelőttig érkezett a könyvtárba. Azóta ugyanis elektronikus, ún. Corvina-katalógus áll rendelkezésre, így az újonnan érkezett könyveket már az elektronikus katalógusba vezették fel, azonban a régieket ebbe nem vezették át, ezáltal nincs olyan katalógus, mely a különgyűjtemény egészét lefedné. (ld.: 12. sz. melléklet)

A könyvek csoportosítása napjainkban:

MB jelzéssel vannak ellátva a kisebb alakú könyvek, jelenleg 3253 db

MG jelzésűek a nagyobb alakú könyvek, jelenleg 230 db

MR folyóirat 215 félé + szórványok

MM kéziratok + gépiratok

MN kották

MP aprónyomtatványok

ML térképek

Valamint besorolás nélkül található még plakátokat illetve bélyegeket.

1961-ben még nem lehetett különgyűjteményről beszélni, mert a könyvanyagot csak törzsraktárba dolgozták fel. Rekatagolizálás 1964-ben kezdődött el, mely 1966-ig tartott. A folyóiratok cím szerinti katalógusa 1967 elején fejeződött be, még ebben az évben szeretnék volna kiadni, azonban erre anyagi okokból nem volt lehetőség. A kéziratokat a könyvek feldolgozásánál használt módszerrel vették állományba (ld.: 13.

sz. melléklet), a kottákat és a térképeket pedig az e kiadványokra elfogadott címléírási szabályok szerint.³⁰

5.5. Interjú Nagy Katalinnal

A Somogyi Könyvtár lelkes, mosolygós, a végtelenségig kedves könyvtárosa. Szakdolgozati kutatómunkám során rengeteg segítséget kaptam tőle, hiszen személyében tisztelhetjük Magyarországon egy különleges könyvgyűjteményének vezetőjét. Személyében tisztelhetjük a Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár nagy múltú, rengeteg munkával, energia befektetéssel és kitartással létrehozott Eszperantó gyűjteményét.

Nagy Katalinnal beszélgettem.

Mióta Ön az Eszperantó gyűjtemény vezetője?

Nagy Katalin: 1996 volt az első teljes évem.

Ismerte Ön személyesen Farkas Ernőt? Amennyiben igen, hogyan jellemezné?

N.K: Nem ismertem személyesen.

Milyen a gyűjtemény tartalma jelenleg?

N.K: A gyűjtemény jellege mára inkább muzeálisnak mondható. Mindössze néhány folyóirat érkezik rendszeresen, illetve olykor egy-két új kötet mai szerzőtől vagy kiadótól. Vásárlásból szinte nincs gyarapodás. Az állomány valódi jelentőségét a (nyelv életkorához mérten) régi kiadványoknak köszönheti: a 19. század végéről - 20. század elejéről származó dokumentumoknak, valamint egyes dedikált köteteknek. Kiemelhetők még a korai magyarországi és szegedi eszperantó nyelvű, illetve eszperantó vonatkozású kiadványok.

³⁰ GYURIS György: Eszperantó különgyűjteményünk feldolgozási gondjai *Somogyi Könyvtári Híradó* 1968./4.szám. 200.o.

Körülbelül milyen volt a látogatottsága a gyűjteménynek az utóbbi 1-2 évben? A látogatottság nő vagy inkább csökken?

N.K: A gyűjtemény látogatottsága már több éve nagyon csekély: évente alig néhány érdeklődő érkezik. Igaz, a nyelvet tanulók nem a gyűjteményben jelentkeznek, hanem a kölcsönzöből válogatnak nyelvkönyveket és szótárt. A muzeális állományt nyílt napokon, könyvtári rendezvényeken tekintheti meg a közönség, ilyenkor szép számmal vannak érdeklődők.

Mikor jelent meg a gyűjteménnyel kapcsolatos információ utoljára a médiában?

N.K: Az utóbbi években a Múzeumok könyvtári éjszakája kapcsán rövidhírek jelentek meg a nyomtatott és az elektronikus sajtóban, de ezek inkább csak az esemény tényét említették, és hogy a gyűjtemény dokumentumai is bemutatásra kerültek. Komolyabb beszámolóra nem emlékszem, amióta én kezelem a gyűjteményt.

Mióta van ezen a helyen a különgyűjtemény?

N.K: 1999 szeptemberében került ide a gyűjtemény egy nagyobb helyiségből.

Beszél Ön eszperantóul?

N.K: Nem, viszont más – különböző nyelvcsaládokhoz tartozó – nyelvek ismerete nagyban megkönnyíti számomra az eszperantó megértését.

Amennyiben valaki külföldről jelentkezik, hogy szeretné megtekinteni a gyűjteményt, ez hogyan lehetséges?

N.K: Erre nem volt példa az utóbbi időben, de természetesen van rá lehetőség: akár hagyományos módon, akár elektronikus úton elfogadunk jelentkezést.

Kutatásaim során kiderült, hogy a gyűjtemény nagy része felajánlásból érkezett. Mikor történt utoljára ilyen adományozás a könyvtár részére? Manapság is előfordulnak ajándékozások?

N.K: Egyre ritkábban. Utoljára 2006-ban érkezett hozzánk hagyatékból származó eszperantó anyag. A 18 kartondobozban átvett dokumentumokat behasonlítás után

vettük állományba: csak a gyűjteményből hiányzó könyveket és folyóiratszámokat. Duplumokat nem tudunk fogadni, és helyhiány miatt a régieket is szívesen átadnánk.

Tulajdonképpen szakdolgozatom létrejöttének közel felét ennek a mosolygós hölgynek köszönhetem. Nem győzöm megköszönni neki a mai napig a sok segítséget, odafigyelést valamint kedvességet. Személyében egy olyan embert ismertem meg, aki igazán szereti a munkáját, és örömét leli benne. Bizonyítja ezt az is, hogy miután megköszöntem segítségét, azt mondta, hogy Ő azért kicsit sajnálja, hogy már befejezzük a közös munkát.

Összegzés

Dolgozatommal átfogó kép felvázolására törekedtem Magyarország egyik értékes gyűjteményéről. Célom az volt, hogy felkeltsem a figyelmet a gyűjtemény által képviselt létező, folyamatosan formálódó, ám kevésbé ismert kultúrára. Az eszperantista világszemlélet egy tökéletes modellje a kutatásaim középpontjában álló Somogyi-könyvtár Eszperantó gyűjteménye. Törekedtem arra, hogy a szakirodalmak és a kutatásaim segítségével olyan hasznos információkat szerezzek, amelyek felhasználásával tartalmas és részletes tanulmányt tudok készíteni, valamint szakmámból adódóan a megismert kulturális értékek közvetítésére is vállalkoztam.

Összegzésemben szeretnék még egyszer nagy hangsúlyt fektetni dolgozatom céljára, mely a tájékoztatás, a figyelemfelkeltés és eme helyi, országos és nemzetközi szinten is különlegességnek és ritkaságnak mondható gyűjtemény népszerűsítése és a közös nyelv gondolatának köztudatba építése volt. Munkám során tökéletesen tudtam azonosulni a Somogyi-könyvtár Eszperantó gyűjteményének létrejöttének céljával, és szerettem volna közvetíteni e csodálatos nyelv eszmeiségét. Azonban a kérdés, mely már első könyvtárlátogatásom alkalmával megfogalmazódott bennem, miszerint miért kap ez a Dél-alföldi kincs egyre kevesebb figyelmet, továbbra is megválaszolatlan maradt. Minél többet tudtam meg kialakulásáról, hátteréről, eszmeiségéről és arról, hogy mennyi odaadó, önkéntes munka áll mögötte, egyre nagyobbatt nőtt a szememben. A kérdésre egyetlen elfogadható választ találtam, ez pedig az információhiány. Véleményem szerint emberek ezrei sétálnak el a Dóm téri Könyvtár mellett nap mint nap, mit sem tudva arról, hogy milyen nemzetközi kultúráközvetítő állomás rejtőzik az óriási üvegépület harmadik emeletén.

Remélem, hogy a gyűjtemény segítségével sikerült felhívnom a figyelmet az esélyegyenlőség, a béke, illetve a közös célok fontosságára és az ezekben rejlő együttes erőre. 1900-ban keletkezett nagyszabású esszéjében, *A nemzetközi nyelv eszméjének lényege és jövője*, Zamenhof ezt írja: "Ha arra a következtetésre jutottunk, hogy egy nemzetközi nyelv felbecsülhetetlen hasznát hajtana az emberiségnek, valamint hogy egy ilyen nyelv lehetséges, már ebből következik, hogy előbb vagy utóbb be lesz vezetve

egy nemzetközi nyelv, ellenkező esetben ugyanis tagadnunk kéne, hogy az emberiség birtokában volna a legegységesebb értelemnek".

Mellékletek

1. számú melléklet

Tömörkény István a Szegedi Napló tárcarovatában megjelentetett cikke

A „SZEVEDI NAPLO” TÁRCZAJA.

Az Esperanto-világnyelv.

Az emberek folyton keresgélnek azt a közös nyelvet, amin megérthetné egymást az egész világ. A régebbi időkben egyes nemzetek akarták a saját anyanyelvüket tenni világnyelvvé, ami ezideig ugyan egynek sem sikerült. Tudós nyelvészek foglalkoztak azóta a dolgokkal s csináltak a sok nyelvből egy újat, ami állítólag a legjobb volna valamennyi között. Keletkezett így többféle nyelv s legelterjedtebbé vált a Volapük, noha igen sok hibája van. Azután készítette a svéd Zamenhof az Esperantót, amely az elképzelhető legkényelmesebben van összeállítva s igen nagy föltűnést keltett annak idején s csakhamar leszorította eddigi polczáról a Volapükt. Már magyar nyelven is megjelent a nyelvtana, Kolozsvárott adta Barabás Ábel kollégánk. Értékes könyv ez erről a csodálatos nyelvről, amelyet két hét alatt meg lehet könnyen tanulni. Ez okozza elterjedésének titkát.

Dr. Bálint Gábor, a nagyhirű nyelvész, egyike azoknak, kik legtöbb nyelvet beszélnek, mikor az „Esperanto” nyelvet megismerte legnagyobb készséggel állott a nyelv hívei közé s egy terjedelmes cikkében következőket írja:

„Néhány évvel ezelőtt Athén városában hallottam először a dr. Zamenhof által szerkesztett nemzetközi nyelvről melyet ma röviden „Esperanto” néven neveznek. En egy olyan német embernek a nyilatkozata által vettem tudomást az „Esperanto” nyelvről, ki előbb maga is buzgó Volapükista volt, de a ki a 16 szabályu „Esperanto” nyelv megjelenése után azonnal háttal fordított a Volapüknek azért, mert az, noha már akadémistákkal rendelkezett, olyan volt, mint az időtlen szülött, ezer bajban nyavalygott: míg az Esperanto úgy jelent meg, mint Minerva istennő atyja fejéből.”

Abból, hogy kilencz év alatt az Esperantoról semmit sem lehetett itt nálunk hallani, azt lehetne következtetni, hogy az Esperanto még a vonagló, vagy talán már ki is mult Volapüknel is éhettelelenebb valami. Azonban nem az Esperanto nyelv semmisége az ok, hanem az, hogy mi úgy vagyunk, mint a róka vagy morgia a lyukában, csak arról van tudomásunk, ami a

lyuk száda közelében történik; a lyuk szádanál pedig leginkább bőrünkéről, de nem előnyünkéről van szó. Minek adni tudára a magyar embernek, hogy a nyolcz éven át kínosan deklinált latin és német nyelvnek azt a gyakorlati hasznát láthatja a dr. Zamenhof logikus kombinációjával, hogy az iskolában valahogy megragadt latin, német görög és a közbeszédből ismert olasz, francia és angol szókából olyan levelet állíthat össze melylyel ismeretségbe léphet haladni kívánó embertársaival Grönlandtól Brazília déli határáig, Laplandtól Kaplandig és Szibéria közepétől Amerika nyugati határáig?!

Minek adni értésére a magyar embernek, hogy milliómod rész fáradsággal olvashatja Homér, Byron, Goethe, Shakspeare, Heine, Puskin, Lermontow stb. jelesek eszméit zengesebb nyelven, mint bármelyik élő nyelv?!

Pedig egy neutralis, logikán alapuló, könnyű nyelv, mint aminő az Esperanto, megszabadítaná legalább a nem nyelvész közönséget attól, hogy az ideoig leginkább elterjedt idegen nyelvekkel kioldójék. Mert, hogy akármelyik idegen nyelvet csak kinnal, s így is csak körülbelül lehet megtanulni, azt csak olyan felületes porlirozók tagadhatják, akik azt hiszik, hogy a nyelv csak azon pár tuczat frázisból áll, melyet szajkó módra betanultak.

Lapunk mai száma 28 oldal.

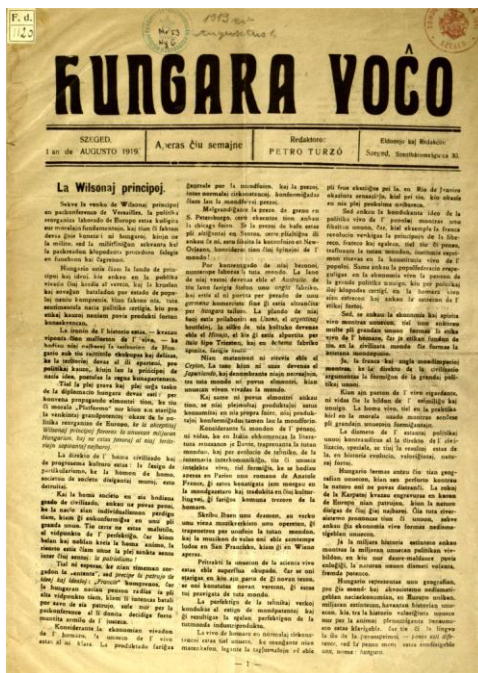
2. számú melléklet

**Hungara Esperantisto, a Szegedi Eszperantó Egyesülethez köthető,
sokáig Magyarország legjelentősebb eszperantó folyóirata**

3. számú melléklet

**Hungara Voĉo, kiadása Turzó Péter nevéhez köthető a Hungara
Esperantistohoz hasonlóan**

4.számú melléklet

***Paco 1960. október felhívás adományozásra, a gyűjtemény
megvalósulásának első fontos dokumentuma***

HUNGARLANDA ESPERANTO-MUZEO kaj BIBLIOTEKO en urbo SZEGED

NOVA GRAVA ESPERANTO-INSTITUCIO EN HUNGARUJO

Post longaj traktadoj mi povas informi vin, ke en la urbo Szeged estas fondita la *Hungarlanda Esperanto-Muzeo kaj Biblioteko*. Interkonsente kun s-ro István Bezerédy, direktoro, de la konata „Somogyi” Biblioteko, la nova institucio funkcias en la kadro de la nomita biblioteko, kiu troviĝas en bela palaco, sur kies fronto estas legebla: Por la komuna kulturo.

Apenaŭ naskiĝis nia nova Esperanto-Instituto, tuj multaj el niaj s-anoj komprenis ĝian grandan signifon kaj rapide apogis ĝin per donacoj, inter ili estas: s-ano Hugo Steiner fondanto kaj direktoro de IEMW, J. Baghy, M. Boulton, skulptistino Ilona Dudás, kiu donacis belan memskulptitan Zamenhof-buston, k-ino B. Szerémi, Prof. L. Király kaj juna talenta skulptisto István Zoltánfi, kiu ĵus skulptis la buston de J. Baghy kaj donacis al muzeo.

La nova Esperanto-Muzeo kaj Biblioteko havas gravan rolon: dokumenti ĉefe por eksteruloj, ke ekzistas popolo, kiu uzas nian Internacian Lingvon, ke Esperanto estas vivanta lingvo, kiu posedas riĉajn literaturon kaj tradicion, ke ĝi estas fruktodona kulturfaktoro sur ĉiu kampo de nia internacia vivo, ĝi estas grava rimedo en la interŝanĝo de kulturtrezoroj kaj signifoplena ilo de paca kunvivado por ĉiu popolo.

Mi forte kredas, ke ankaŭ vi kara leganto komprenos la signifon de nia nova instituto kaj se vi povas certe volonte apogos ĝin per libro-, gazetdonacoj. Jen la adreso: Hungarl. Esperanto-Biblioteko, SZEGED, p. k. 441, Hungarujo.

Prof. ERNŐ FARKAS
Iniciatanto de Hungarl. Esperanto-Muzeo

La red. rimarkas: kiu volas havi la kolore il. p. karton de la palaco, kie troviĝas la Hungarlanda Esperanto-Muzeo kaj Biblioteko sendu int. resp. kuponon al Prof. Ernő Farkas, Szeged, Lengyel u. 13. Hungarujo.

5. számú melléklet

*I.S.Turgenev: Apák és fiúk az első beérkezett
adomány kezdőlapja*

I. S. TURGENEV.

PATROJ KAJ FILOJ.

TRADUKIS EL LA RUSA LINGVO

D-ro K. BEIN (KABE).

*Al Hungaruja Esperanto-Muzea Biblioteko
la etan polveron por la Grandega Konstruaĵo
akceptu donace de rusa samideano
Vetlajev D.M.*

*Sovetunio,
Melenki, Vladimirovskij obl.
Čkalovo, 7.*

2-an de Februaro 1961.

6. számú melléklet

A bécsi múzeum adományával kapcsolatos levél

1 januaro 6

Herrn Hofrat Hugó Steiner
fondinto kaj honorafica direktoro de
Internacia Esperanto-Muzeo
W i e n

Karega Sinjoro Direktoro!

La senditajn librojn, broŝurojn kaj aliajn aĵojn /260 pecoj/, ni bone kaj senmanke ricevis. Akceptu pro tio nian plej sinceran dankemon. Tiu-ci sendaĵo jam ebligas, ke per propraj esperantaĵoj kompletiginte, oni povas fondi la hungaran Esperanto bibliotekon kaj muzeon. Mi tre bedaŭras, ke en la solena malfermo, kiun ni volus fari en marto 1961. vi ne povas partopreni persone, sed ni interpretos vian sinceran saluton por la ceestontoj. Ni enprotokolas vian nomon, kiel la plej grandan kunhelpanton.

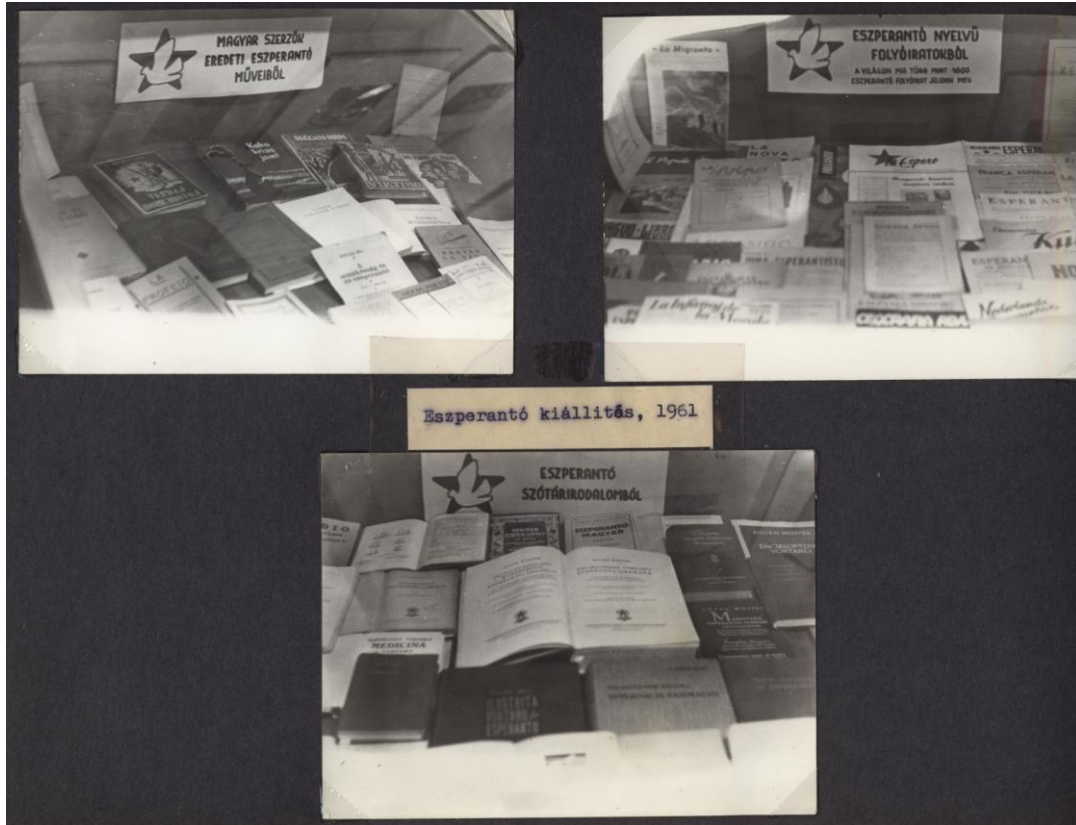
Sampempe, ni deziras sincere por vi bonan sanon, longan vivkapablecon kaj cion bonan rilate al la novjaro. Pardonu al mi, ke pro administraciaj kulpoj, ni ne povis resendi la liston subskribe, sed se tiu-ci letero ne estos konvena, kiel atestilo, bonvolu sendi la kopiaĵon de la listo kaj ni subskribe resendos ĝin.

Kun plej sinceraj salutoj

Bezeredy István
Bezeredy István
könyvtárvezető.

7. számú melléklet
Képek a könyvtár archívumából,
Eszperantó kiállítás 1961.

8. számú melléklet
A hetvenes évek legkiemelkedőbb adományának köszönőlevele

Hungarlanda Esperanto-Muzeo kaj Biblioteko
 en la kadro de
 _____ HUNGARUJO
 Al est. s-ro
 Rilatas al librodonaĵoj
 / 3.1961.
 D-ro Ferenc Szilágyi
 Ĉefredaktoro
 BORAS
 Svedio

Altestimata Ĉefredaktoro,

ricevinte viajn esperantajn presajdonacojn ni esprimas nian koran dankon pro la valora
 donacoj: Szilágyi: A practical course in Esp.; Shakespeare: Trojlo kaj Vresida kaj la Jar-
 kolekto de NORDA PRISMO en 1959/escapte la 4-an Non/ kaj fine la lastan Non -1 la gaze-
 Goje ni akceptos ankaŭ dum la venonto viajn valorajn apogon. Samtempe ni petus Vin, bv. pub-
 likigi alvokon nian en via gazeto. La oficiala inauguro de nia institucio okazos la 25-
 de Julio. Ni kore invitas vin kaj atendas ankaŭ viajn partoprenon.
 Ritetante nian dankon, ni kore salutas vin, via

[Signature]
 iniciatanto de MEMB
 1. aldonaĵo
 direktoro

9. számú melléklet

-Délmagyarország 1961. június 15.

Szegeden alapították meg a Magyarországi Eszperantó Múzeumot és Könyvtárat

Július 23-án nyílik a nemzetközi érdeklődésre is számotartó új intézmény

Hosszabb ideje fáradozik Farkas Ernő, a Szegedi Tudományegyetem gyakorló gimnáziumának tanára, hogy a magyar munkásmozgalom történetében is oly fontos szerepet betöltő és több mint hatvanéves magyar eszperantómozgalom kallódó értékeit összegyűjtse, mielőtt azok teljesen veszendőbe kerülne. Ily irányú kezdeményezést már elindított a fasizmus áldozatává lett dr. Takács József Nagymaroson, de gyűjteménye is megsemmisült. Hasonló sors érte a Szegedi Munkás Eszperantó Csoport értékes könyvtárát is, amikor Horthy rendőrsége az egyesületet feloszlatta és a könyveket elko-

bozta. Farkas Ernő tanár tavaly már előzetes tárgyalásokat kezdett Bezerédy Istvánnal, a szegedi Somogyi Könyvtár igazgatójával, hogy a Magyarországi Eszperantó Múzeum és Könyvtár helyet kaphatna-e a könyvtár keretén belül, mint „corpus separatum”. Bezerédy igazgató megértette és támogatta az elgondolást, mert

mind a város, mind pedig a Somogyi Könyvtár csak nyerhet az új intézménnyel

és egyben kiszélesítheti külföldi kapcsolatait.

A Magyar Eszperantó Szövetség országos választmánya előtt Farkas Ernő ismertette, hogy Magyarországi Eszperantó Múzeum és Könyvtár létesítésén fáradozik és komoly indoklással kérte, hogy az új, országos intézmény Szegeden kapjon helyet. Az intézmény felállítását általános helyesléssel elfogadták, de vidéki elhelyezése körül már élénk vita támadt. Végül is a kezdeményező hathatós érvelése győzött, és a választmány, majd az országos vezetőség hozzájárult, hogy az új intézmény Szegeden létesüljön.

A nyomós érvek között egyébként szerepelt a Nemzetközi Eszperantó Múzeum 270 darab eszperantó könyv és broszúra ajándéka is, melyet előzetes levelezés alapján sikerült biztosítani.

A népek barátságának és együttműködésének fényes bizonyítéka a Magyarországi Eszperantó Múzeum és Könyvtár, melynek állománya már négyszáz körül mozog.

Az új intézmény életrehívója egyik legolvasottabb eszperantó lapban felhívást közzölt az új könyvtárról, melynek eredményeként a világ minden tájáról könyvadományok kezdtek érkezni. Az első a Szovjetunióból érkezett, Turgenyevnek: „Az

apák és fiúk» regényének eszperantó fordítása, majd ezt követte egy amerikai bányász értékes folyóiratgyűjteménye. Azóta már hosszú névsorra dagadt az adományozók száma a szélrózsa minden irányából. Így jött létre kizárólagosan adományokból, a nemzetközi kulturális szolidaritás alapján egy új, országos jellegű szakkönyvtár, mely a nyelvtudomány új ágának, az interlingvisztikának a művelését is lehetővé teszi. Bizonyára a megyei és a városi tanács is megfelelő támogatást fog nyújtani, hogy az új könyvtár beszerzések útján is bővíthesse állományát.

»Közlekedési eszköz az eszperantó, praktikus járműve érzésnek és gondolatnak és az embertestveriség egyik legjobb propagátora» — írta egykor Juhász Gyula a Délmagyarország hasábjain. Valóban így is van, mert a könyvadományok mellett számos érdeklődő levél is érkezik a Somogyi Könyvtárba.

Egy japán könyvtárvezető a magyar könyvtárügyről kér eszperantó nyelvű felvilágosítást, Delmenhorst-ból (Németországból) kérdezik, hogy Szeged Magyarország melyik részén fekszik és mit jelent ez a szó: »Somogyi« és így tovább. Finnországból, Olaszországból és Svédországból eszperantó nyelvű városismertetőket kérnek, sajnos ez utóbbi kérelmeket nem tudják teljesíteni, mert a városi idegenforgalmi hivatalunkban már régim el fogyattak ezek a prospektusok (Miskolc és Borsod megyét ismertető leporellót már harmadik kiadásban adták ki eszperantóul).

Idegenforgalmunk további fejlődését eredményezheti a Magyarországi Eszperantó Múzeum és Könyvtár, melyet július hó 23-án adnak át ünnepélyes keretek között a közönségnek. Ez alkalommal a szegedi eszperantisták

dokumentációs kiállítást rendeznek

a Móra Ferenc Múzeum kupolacsarnokában és bemutatták a nemzetközi nyelv gyakorlati felhasználását és magyarországi 60 éves útját. A kiállítást hosszabb ideig tartják nyitva, hogy azt a Szegedi Szabadtéri Játékok vidéki és külföldi látogatói is megtekinthessék.

»Az eszperantisták nyelvükkel a világra szólnak» — mondotta Juhász Gyula, a Szegedi Munkás Eszperantó Csoport egyik volt alapító tagja. Így is akarja felhasz-

nálni az Eszperantó Múzeum és Könyvtár is, mert

a dokumentációs kiállításra a magyar, bolgár, lengyel, osztrák, zágrábi és az olasz rádió- és televízióállomások eszperantó részlegeit is meghívják.

Ez alkalommal Szegedről és a szabadtéri játékokról is adnának közvetítéseket. A kiállítás rendezőse Farkas Ernő irányításával az előkészítő munkákhoz már hozzákezdett és remélik, hogy a szabadtéri játékokat kiegészítő rendezvényük széleskörű érdeklődést kelt nemcsak országosan, hanem külföldön is.

10. számú melléklet

Hugo Steiner levele Farkas Ernőnek magyar nyelven

Wien, 1960. november 29.

Somogyi Könyvtár

S z e g e d.

Kedves Igazgató Ur !

260 db. könyvet, brosurát és egyéb anyagot mai napon átadunk az Osztrák Nemzeti Könyvtár Nemzetközi Könyvcseré Hivatalának Bécs, József-tér, amely azokat küldeni fogja egyenesen az Önök címére Schenker és Társa cég által.

En személyesen nagyon örülök, hogy ezzel az ajándékkal segíteni tudjuk a Magyar Eszperantó Múzeum és Könyvtár felállítását és kívánunk a vállalkozáshoz sok sikert.

Az ünnepélyes megnyitón sajnálatosan én nem tudok részt venni, mert az utazás számomra, mint 83 éves embernek nagyon fárasztó, de szívenben én is ott leszek az ünnepélyes megnyitón. Én remélem, hogy mi érintkezésbe fogunk maradni és csak azt kérem, hogy adja át az ünnepélyes megnyitón a jelenlevőknek a legőszintebb üdvözleteimet.

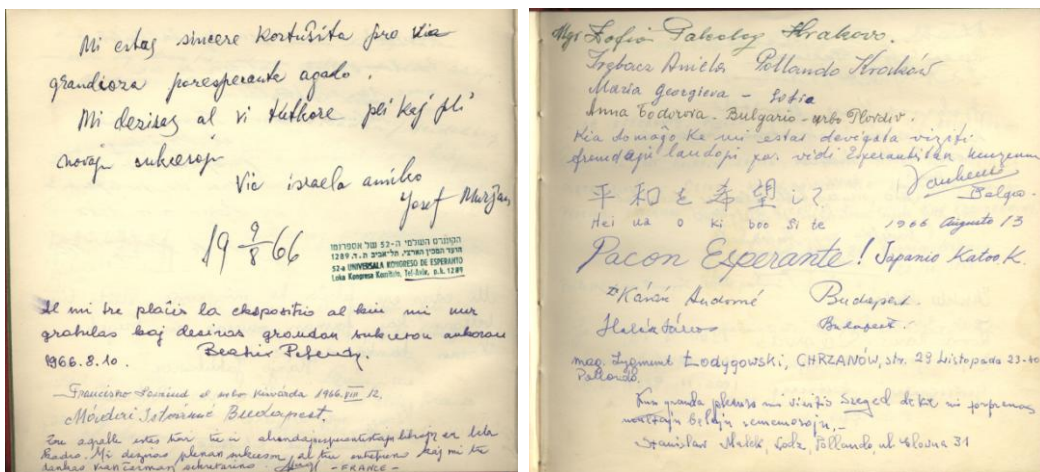
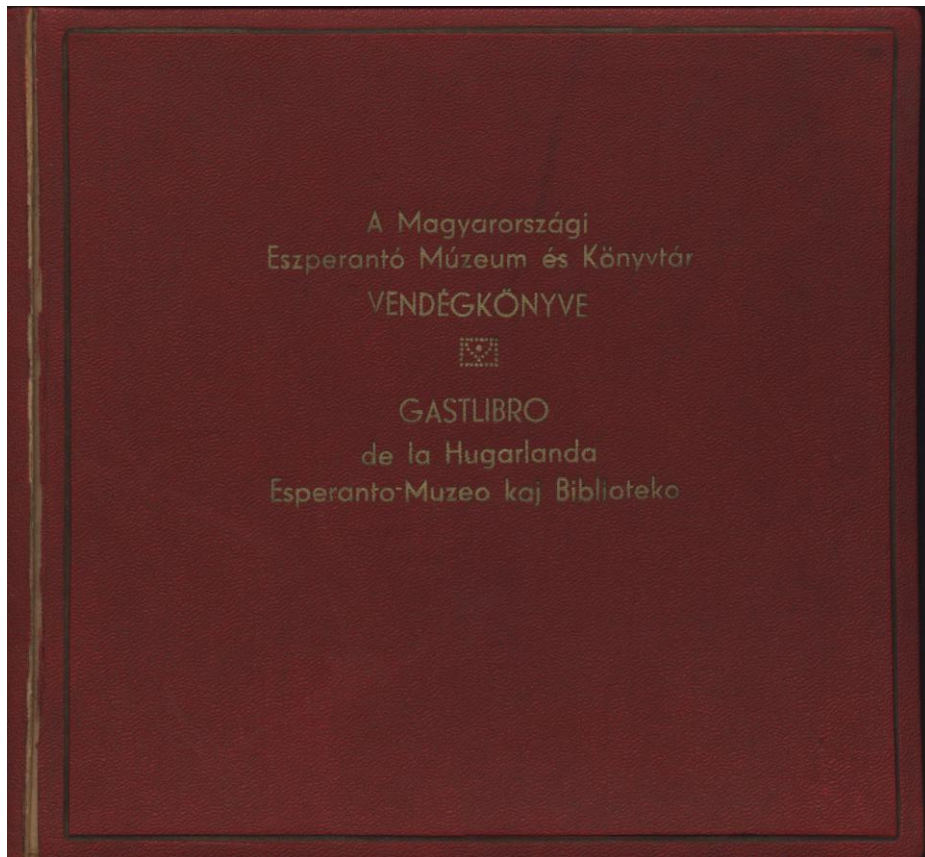
Tisztelettel:

Hugó Steiner

Nemzetközi Eszperantó Múzeum
alapítója és igazgatója

U.i. Mi kérjük, hogy a csatolt könyvek listáját aláírva visszküldeni szíveskedjenek.

11.számú melléklet
Vendégkönyv (Gastlibro)

12. számú melléklet

Lettár

24	kiállítások	8	Finország
25	klubok = egyesületek	9	Franciaország
26	kongresszusok	10	Hollandia
27	konferenciák	11	India
28	könyvtárak	12	Japán
29	körök = egyesületek	13	Jugoszlávia
30	középiskolák	14	Kína
31	könyvtárak = tanácsok	15	Lengyelország
32	kultúri utak	16	Magyarország
33	levegő	17	Bács-Kiskun megye
34	levegő	18	Baranya megye
35	levegő	19	Békés megye
36	levegő	20	Békéscsaba
37	levegő	21	Borsod megye
38	levegő	22	Budapest
39	levegő	23	Budapest
40	levegő	24	Budapest
41	levegő	25	Budapest
42	levegő	26	Budapest
43	levegő	27	Budapest
44	levegő	28	Budapest
45	levegő	29	Budapest
46	levegő	30	Budapest
47	levegő	31	Budapest
48	levegő	32	Budapest
49	levegő	33	Budapest
50	levegő	34	Budapest
51	levegő	35	Budapest
52	levegő	36	Budapest
53	levegő	37	Budapest
54	levegő	38	Budapest
55	levegő	39	Budapest
56	levegő	40	Budapest
57	levegő	41	Budapest
58	levegő	42	Budapest
59	levegő	43	Budapest
60	levegő	44	Budapest
61	levegő	45	Budapest
62	levegő	46	Budapest
63	levegő	47	Budapest
64	levegő	48	Budapest
65	levegő	49	Budapest
66	levegő	50	Budapest
67	levegő	51	Budapest
68	levegő	52	Budapest
69	levegő	53	Budapest
70	levegő	54	Budapest
71	levegő	55	Budapest
72	levegő	56	Budapest
73	levegő	57	Budapest
74	levegő	58	Budapest
75	levegő	59	Budapest
76	levegő	60	Budapest
77	levegő	61	Budapest
78	levegő	62	Budapest
79	levegő	63	Budapest
80	levegő	64	Budapest
81	levegő	65	Budapest
82	levegő	66	Budapest
83	levegő	67	Budapest
84	levegő	68	Budapest
85	levegő	69	Budapest
86	levegő	70	Budapest
87	levegő	71	Budapest
88	levegő	72	Budapest
89	levegő	73	Budapest
90	levegő	74	Budapest
91	levegő	75	Budapest
92	levegő	76	Budapest
93	levegő	77	Budapest
94	levegő	78	Budapest
95	levegő	79	Budapest
96	levegő	80	Budapest
97	levegő	81	Budapest
98	levegő	82	Budapest
99	levegő	83	Budapest
100	levegő	84	Budapest

200

1	akadémia	16	szakversenyek
2	altalános iskolák	17	szakköznevelő
3	bálok	18	szakköznevelő
4	békeozsálatom	19	szakköznevelő
5	békeozsálatom	20	szakköznevelő
6	békeozsálatom	21	szakköznevelő
7	békeozsálatom	22	szakköznevelő
8	békeozsálatom	23	szakköznevelő
9	békeozsálatom	24	szakköznevelő
10	békeozsálatom	25	szakköznevelő
11	békeozsálatom	26	szakköznevelő
12	békeozsálatom	27	szakköznevelő
13	békeozsálatom	28	szakköznevelő
14	békeozsálatom	29	szakköznevelő
15	békeozsálatom	30	szakköznevelő
16	békeozsálatom	31	szakköznevelő
17	békeozsálatom	32	szakköznevelő
18	békeozsálatom	33	szakköznevelő
19	békeozsálatom	34	szakköznevelő
20	békeozsálatom	35	szakköznevelő
21	békeozsálatom	36	szakköznevelő
22	békeozsálatom	37	szakköznevelő
23	békeozsálatom	38	szakköznevelő
24	békeozsálatom	39	szakköznevelő
25	békeozsálatom	40	szakköznevelő
26	békeozsálatom	41	szakköznevelő
27	békeozsálatom	42	szakköznevelő
28	békeozsálatom	43	szakköznevelő
29	békeozsálatom	44	szakköznevelő
30	békeozsálatom	45	szakköznevelő
31	békeozsálatom	46	szakköznevelő
32	békeozsálatom	47	szakköznevelő
33	békeozsálatom	48	szakköznevelő
34	békeozsálatom	49	szakköznevelő
35	békeozsálatom	50	szakköznevelő
36	békeozsálatom	51	szakköznevelő
37	békeozsálatom	52	szakköznevelő
38	békeozsálatom	53	szakköznevelő
39	békeozsálatom	54	szakköznevelő
40	békeozsálatom	55	szakköznevelő
41	békeozsálatom	56	szakköznevelő
42	békeozsálatom	57	szakköznevelő
43	békeozsálatom	58	szakköznevelő
44	békeozsálatom	59	szakköznevelő
45	békeozsálatom	60	szakköznevelő
46	békeozsálatom	61	szakköznevelő
47	békeozsálatom	62	szakköznevelő
48	békeozsálatom	63	szakköznevelő
49	békeozsálatom	64	szakköznevelő
50	békeozsálatom	65	szakköznevelő
51	békeozsálatom	66	szakköznevelő
52	békeozsálatom	67	szakköznevelő
53	békeozsálatom	68	szakköznevelő
54	békeozsálatom	69	szakköznevelő
55	békeozsálatom	70	szakköznevelő
56	békeozsálatom	71	szakköznevelő
57	békeozsálatom	72	szakköznevelő
58	békeozsálatom	73	szakköznevelő
59	békeozsálatom	74	szakköznevelő
60	békeozsálatom	75	szakköznevelő
61	békeozsálatom	76	szakköznevelő
62	békeozsálatom	77	szakköznevelő
63	békeozsálatom	78	szakköznevelő
64	békeozsálatom	79	szakköznevelő
65	békeozsálatom	80	szakköznevelő
66	békeozsálatom	81	szakköznevelő
67	békeozsálatom	82	szakköznevelő
68	békeozsálatom	83	szakköznevelő
69	békeozsálatom	84	szakköznevelő
70	békeozsálatom	85	szakköznevelő
71	békeozsálatom	86	szakköznevelő
72	békeozsálatom	87	szakköznevelő
73	békeozsálatom	88	szakköznevelő
74	békeozsálatom	89	szakköznevelő
75	békeozsálatom	90	szakköznevelő
76	békeozsálatom	91	szakköznevelő
77	békeozsálatom	92	szakköznevelő
78	békeozsálatom	93	szakköznevelő
79	békeozsálatom	94	szakköznevelő
80	békeozsálatom	95	szakköznevelő
81	békeozsálatom	96	szakköznevelő
82	békeozsálatom	97	szakköznevelő
83	békeozsálatom	98	szakköznevelő
84	békeozsálatom	99	szakköznevelő
85	békeozsálatom	100	szakköznevelő

13. számú melléklet

Állományba vétel

- 15 -

Állománybavétel

A könyveket beérkezésük után nagyság szerint választjuk két részre: 24 cm-ig Mb, 24 cm felett Mg jelzetet kap a mű. Majd a címoldal verzóján, a 17. és 77. lapon, valamint az utolsó szöveges oldalon lebélyegezzük az eszperantó különgyűjtemény bélyegzőjével:

A verzón lévő bélyegzőbe beírjuk a könyvszállítmány csoportos leltári számát. Az "Összes darabszám és érték nyilvántartó lap"-ról /20./ vesszük a következő egyedi leltári számot és azt a verzó bal felső sarkában írjuk a nagyságrendi betűjelzet (Mb; Mg) után. (Természetesen külön nyilvántartó lapja van mind az Mb, mind az Mg nagyságrendnek.) A nyilvántartó lapra bevezetjük a számot, kitöltjük a csoportos leltári szám rovatot, a darabszám, valamint az érték rovatot. Egy szabvány katalóguscédulára felírjuk a leltározás keltét, a csoportos leltári számot és a könyv értékét, ez lesz a cédula leltár. E lapokat ugyancsak zár alatt őrizzük, hasonlóan a folyóiratok kartonjaihoz.

Címfelvétel, osztályozás, katalógusok

A címleltári katalóguscédula másik oldalára készül a könyv cíMLEIRÁSA, SZAKOZÁSA és a lapok kijelölése a katalógusok számára. A cíMLEIRÁS a magyar szabványok szerint készül (vö. MSZ 3424-60.1, azaz a különbséggel, hogy a nem latin betűs szövegeket az eszperantó írás szerint írjuk le betűhíven (rugalmasan alkalmazzuk a "Cirillbetűs címek átírása..." szabványt, (vö. MSZ 3394-511)). Így pl. az orosz СЕМЕН = SzeMjon (a kiejtés szerint), magyar átírásában Szemen, de eszperantó átírásban SEMEN, mivel ott az s = sz hang.

Osztályozása az Egyetemes Tizedes Osztályozás magyar nyelvű, rövidített kiadása (Bp. 1958.) alapján történik. Egyetlen megkötés, hogy az irodalom szakban (8) létesítettünk egy műfaji beosztási

helyet is eltekintve a nemzeti hovatartozásról.
Lapot jelölünk a szerzőnek, szerkesztőnek, szépirodalmi művek-
nél a fordítóknak és a mű címének is. Ez együttesen alkotja a
betűrendes katalógust. Ugyancsak ide kerülnek a sorozati lapok
is beosztásra. A rejtett bibliográfiát - tekintettel az eszpe-
rantó csekély számú bibliográfiáira - beszakozzuk és a lapok a
többi szaklappal együtt a szakkatalógusba kerülnek. Ezenkívül
minden műről egy-egy lapot gépelünk gyarapodási katalógusunkba,
számolva az állományt feltüntető kiadvány megjelentetésével.

Szerelés, raktározás

Az eszperantó könyveket a szokásos módon - tusselirattal - sze-
reljük kívülről, csak kölcsönző tasakot nem kap. Raktározása a
kétféle nagyságrend szerint a számok növekvő sorrendjében.

Összes érték és darabszám nyilvántartás

Eszperantó könyvfeldolgozás

Leltá- ri szám	Csop. l.sz.	Db	Össz.db	Érték	Összes érték	Leltá- ri szám	Csop. l.sz.	Db	Össz.db.
1	105/64	1	1	5.-	5.-	35	41/65	1	41
2	-1-	1	2	2.-	7.-	36	-0-	2	43
3	-1-	1	3	2.-	9.-	37	6/66	1	44
4	-0-	1	4	8.-	17.-	38	-1-	3	47
5	34/61	1	5	3.-	20.-	39	-1-	1	48
6	"	1	6	6.-	26.-	40	72/66	1	49
7	"	1	7	2.-	28.-	41	-0-	2	51

20. számú melléklet

413 Mb 1305
B 75
BOKAREV, E(vgenij) A(lekseevič)
Rusa-esperanta vortaro. - Russko-espe-
rantskij slovar'. Red. (antaŭparol.) --
Moskvo, 1966, Eld. "Soveta Enciklope-
dio". 536 p. 17 cm.
413.232=82=089.2
2 betűrend
1 szak
-
1 garapodás
4 sima

21. számú melléklet

Forrásjegyzék

Felhasznált szakirodalmak:

1. A Somogyi Könyvtár száz éve (1984) Szeged Kiadja: A Somogyi Könyvtár
2. BÉRCZI Géza (1987): A nemzetközi nyelvről. Budapest: Magyar Eszperantó Szövetség 9.old.
3. DEME László (1990): Nyelveink jövője és jövőnk nyelve. Budapest: Magyar Eszperantó Szövetség 7.-8.old.
4. Dr. RÁTKAI Árpád (1983): A szegedi munkásezperantista mozgalom létrejötte és megerősödése
5. Dr. SZERHAHELYI István (1976): Bábeltől a világnyelvig. Budapest: Gondolat Kiadó 203.old.
6. GADOS László (2005): A sokféleség közös nyelve. Zalaegerszeg: Humán Európa Szövetség 67.old.
7. PÉTER LÁSZLÓ (2000): Új magyar irodalmi lexikon. Budapest: Akadémiai Kiadó 1032.old.
8. ZONGOR Attila (2005): Kultúra és az Európai Unió. Budapest, Hungarofest Kht. Kultúrpon t Iroda

Folyóiratok, napilapok:

1. Dr. GIESSWEIN Sándor(1918): Miért kell nekünk az eszperantó világnyelv? *Hungara Esperantisto* 1 (1) :1-2.o.
2. FERENCZY Imre dr.(1967): Az eszperantó költészet kimagasló egyénisége: Kalocsay Kálmán dr. *Orvosi Hetilap* 108 (19): 903.o.
3. FERENCZY Imre dr.(1976): Dr.Kalocsay Kálmán. *Orvosi Hetilap* 117 (20): 1229.o.
4. GYURIS György(1968): Eszperantó külö ngyűjteményünk feldolgozási gondjai: *Somogyi Könyvtári Híradó* 4.szám 195-202.o.

5. LIPPAINÉ Fekete Iлона(1996/1998): A Magyarországi Eszperantó Múzeum és Könyvtár a szegedi Somogyi-könyvtárban. *Csongrád Megyei Könyvtáros* 28-30 (1-4): 71-77.o.

Internetes források:

- 1.** http://www.sk-szeged.hu/statikus_html/esperanto/magyar.html (2011.03.01)
- 2.** http://www.sk-szeged.hu/statikus_html/tortenet/index.htm (2011.03.05)
- 3.** http://www.sk-szeged.hu/statikus_html/esperanto/zamenhof.htm (2011.02.19)
- 4.** http://www.oik.hu/eszperanto/Baghy/baghy_gyula.htm (2011.02.24)

Képek forrása:

1. kép –Szegedi Napló
http://www.skszeged.hu/statikus_html/esperanto/tomorkeny.html
2. kép –Hungara Esperantisto
http://www.skszeged.hu/statikus_html/esperanto/hungaraesp.html
3. kép –Hungara Voĉo
http://www.skszeged.hu/statikus_html/esperanto/hungaravoco.html
4. kép –Paco*
5. kép –I.S.Turgenev: Patroj kaj Filoj*
6. kép –Hugo Steiner levele eszperantó nyelven*
7. kép –Megnyitó, 1961*
- 8.kép –Levél Szilágyi Ferencnek*
- 9.kép –Könyvtár megnyitása
http://www.sk-szeged.hu/statikus_html/esperanto/1961.html
10. kép –Hugo Steiner levele magyar nyelven*
- 11-12.-13. kép –Gastlibro*
14. kép –Leltár*
- 15.-16.-17. kép –Állományba vétel*

* A csillaggal jelölt képek forrása a Somogyi-könyvtár archívuma.